

Nyugatplusz X.

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: **KONYÁRI JÁNOS** • ARCULAT: KOVÁCS GÁBOR

újnyugat

← IRODALMI KÖR

2010
2020

KISTELEKI DÓRA
illusztrációja

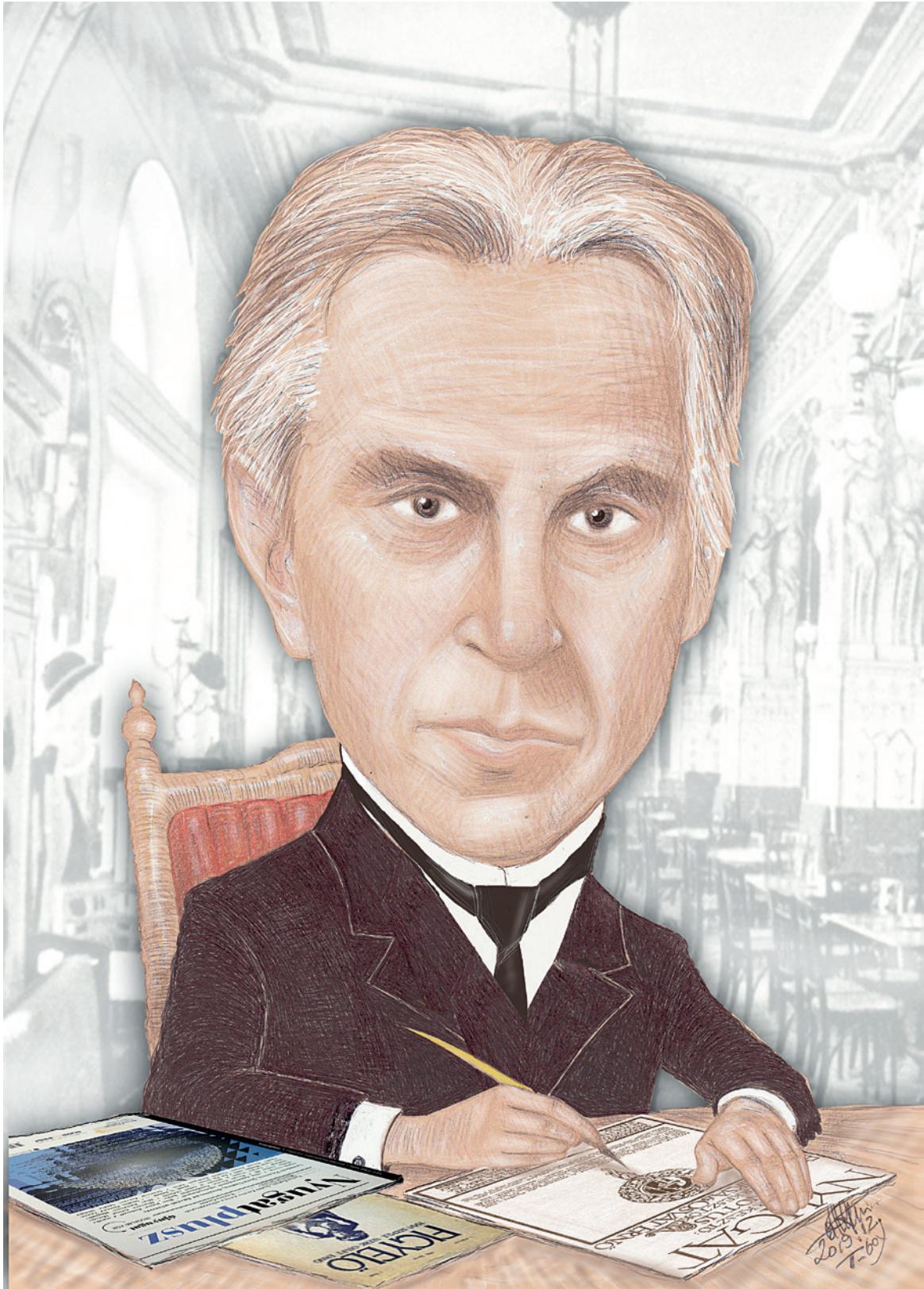
VARGA IMRE Átirat

Mind versek vagyunk.
Egy láthatatlan kéz ír,
javítgat minket.

Ára: 1500 Ft

9 786150 070407

GAÁL TIBOR T-BOY: Hódolattal Osvát Ernőnek (1876–1929)

EZERJÓ

A kezdetek utcája (Lukács Sándor)
Sergio Leone ... -, hogy (Bíró József)
Ég Jege Tánc (Hegyi Botos Attila)
A parkban 1910-ben (Draskóczy Ágnes)
A bor (Vörös István)
Hölderlin a toronyszobában (Tózsér Árpád)

MÉSEBESZÉD

Rolling Stones (Szepes Erika)
Őrizd a versem! (Jóna Dávid)
TEXTUS (OK) (Zalaba Zsuzsa)
Szindbád, az idegvezető (Döbrössy Péter)

ÁRNY-JÁTÉK

Krisztus a kereszten (Veres Tamás)
Civilizáció (Fodor Ákos)
kenyerem (Debreczeny György)
Idővesztés (Heki Krisztina)

ESSÉ

„most vala itt...” (Háromszék-Orbaiszék)
A szenvedő génusz: Arany János (Czelzel Endre)
Morzsák Máraíról (Rónay László)
Az idő mérlegén (Milan Rúfus)

KILÁTÓ

Petőcz András vizuális költeményei
A Nyugat Plusz vendégei: Adrian Dorado, Giovanni Fontana, Rosa
Gravino, Fátima Queiroz, Willem Wilhelmus
Apró képek / Az örömről (Štefan Strážay)
Pszicho fizika (Fodor Ákos)

VADNYUGAT

Lepkék a könyvtárszobában (Agócs Sándor)
Fényárnyékban (Schwalm Zoltán)
Tér-Idő (Babics Imre)

5 A megvéhnéd isten (Petőcz András)
A vén cenzor (Schwalm Zoltán)
A hallgatás elégiája (Csontos Márta)

MANÉZS

Feltámadás (Hegyi Botos Attila)
Április 11. (Turcsi István)
vedlett kor (Kabai Lóránt)
a megrajzolt idő (Bolemant László)
Ecce puppa (Simon Zoltán)
Utazás a csereped körül / Porleválás (Csontos Márta)
A napórákészítő hazatérése (Kontra Ferenc)
nem jön a modell (Kálloy Molnár Péter)

11

18

20

32

36

Budai utcák (Csepicsányi Éva)
Ihlet (Draskóczy Ágnes)
24 (Heki Krisztina)
Engedjétek elrejtőzni (Kaiser László)
Portré 1., 2017 (kollázs, tépett plakát) (Géczi János)
Érintés / Optimista haiku / Kapcsolat / Ejjel (Petőcz András)

Éjszakai vendég (Barabás Szilvia)
A tündér (Fodor Ákos)
Befalazott istenszobrok (Molnár József)
Drágakövek (Csehy Zoltán)
Michelangelo Antonioni ... -, hogy (Bíró József)
Egészlegesség (Juhász Zsuzsanna)
Minden, ami lehetetlen (Vörös István)
úgy várlak (Debreczeny György)
Pilinszky (Horváth Gábor Miklós)
A futballpálya árnyékából (Molnár József)
Valóság és igazság (Fodor Ákos)
Aki lehettem volna / Agancsossal vésett történelem (Filip Tamás)

LÁTLELET

Generációk avagy a Metallica-jelenség (Tépjó Donát)
Maj Om Ce mestert szerették, mert rövid (Novák Valentin)
A kívánt rész aláhúzendő! (Szabó Zoltán Attila)

40

54

Nyugatplusz X. A Nyugat Plusz független szépirodalmi folyóirat egy évtizede /2010–2020/

Fővédnök: Konyári János 1951-2017
Alapító-főszerkesztő: Szabó Zoltán Attila
Alapító-lapigazgató: Raffai Ferenc
Művészeti vezető: Kovács Gábor
Olvasószerkesztő: Spangel Péter
Grafika: Kisteleki Dóra

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Petőcz András (elnök), Bolemant László,
Kálloy Molnár Péter
Külön köszönet Miske Emőnek és
Gulyás Györgynek.

Szerkesztőségi e-mail (írásművek
küldése): happycaroffice@gmail.com
Szerkesztőségi e-mail:
nyugatplusz2012@gmail.com

Felelős kiadó: EREF Hírugynökségi,
Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti
Társaság (1103 Budapest, Noszlopy
utca 52. I/3.)

Kapcsolat: erefbt@gmail.com

**A Nyugat Ma első száma 2010.
október 23-án jelent meg. © Szabó
Zoltán Attila**

ISBN 978-615-00-7040-7
Nyomdai munkák: Tama Solutions Kft.

újnyugat

IRODALMI KÖR

A nyomdába adás időpontja: 2019.
december 20.

Terjesztés: Lapker Zrt. (1097 Budapest,
Táblás u. 32.), KELLO Könyvtárellátó
Nonprofit Kft.

Az ünnepi kiadvány megjelenése
terjesztőinknél: 2020 január.

Kiemelt terjesztési pontok: Lapker Zrt.
országos hálózata, Írók Boltja.

**Előfizetéssel és terjesztéssel
kapcsolatos egyéb információ:**
nyugatplusz2012@gmail.com

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatók. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

Nyugatplusz. 2010-2020

Hazai szerzőink

Agócs Sándor
Ambrus József
Andrassew Iván
Angyal Gyula
Antal László
Ardamica Zorán

Baán Tibor
Babics Imre
Bacsó Flóra
Bak Rita
Baka L. Patrik
Barabás Szilvia
Baranyovics Borisz
Batári Gábor
Benkő Vivien Cher
Bereményi Géza
Bertók László
Bíró József
Bíró Kinga
Boda Zsuzsanna
Boldogh Dezső
Bolemant László
Boros Attila
Bozók Ferenc
Bujdosó Alpár

Choli Daróczi
József

Czeizel Endre
Czigány György
Császár László
Csehy Zoltán
Csepcsányi Éva
Cserhalmi Imre
Cséka György
Csikós Attila
Csontos Márta
Czukás István

Debreczeny
György
Deér György
Diósi Imre
Diósi Réka
Döbrössy Péter
Draskóczy Ágnes

Erdélyi Melinda

Falussy Lilla
Farkas Gábor
Fellinger Károly
Fenyves Marcell
Fenyvesi Ottó
Ferencz Mónika
Ferenczfai János
Filip Tamás
Fodor Ákos
Fráter Zoltán

Gaál Tibor
T-Boy
Gajdos Kinga
Gágyor Péter
Géczi János
Gulyás Miklós
Csaba
Györe Balázs
Gyórfy Ákos
Gyukics Gábor

Halmi Tamás
Halmi Tibor
Hartay Csaba
Hegedűs Mária

Hegyvi Botos Attila
Hekl Krisztina
Horváth Gábor
Miklós
Horváth Orsolya

Illés Zoltán

Jahoda Sándor
Jeney Tóth Kitti
Jóna Dávid
Juhász Zsuzsanna

Kabai Lóránt
Kaiser László
Kal Pintér Mihály
Karácsony Tamás
Kálloy Molnár
Péter

Kántás Balázs
Kántor Péter
Kányádi Sándor
Kelemen (Nemes)
Anna

Kemény István
Kemény János
Kemény Lili
Kerekes Tamás
Kerekgyártó
Kálmán
Kertész Ákos
Keömley Anna
Kéring Gábor
Kilián László
Kis Pál István
Kisteleki Dóra
Kiss Mária
Komor Zoltán
Kontra Ferenc
Kovács Gábor
Kóbor Adriána
Köves István
Krusovszky
Dénés

Kulcsár Attila

Lackfi János

Lárai Eszter
Légrádi György
Attila
Lukács Sándor

Major Árvácska
Miske Emő
Molnár Ilma
Molnár József
Morkuszt Tamás
Murányi Zita
Nagygyörgy
Erzsébet

Nagy Lea
Nagy Zopán
Nagy Zsuka
Németh Pákolicz
Tamás
Németi Rudolf
Novák Valentin
Nováky Erzsébet
Nyitrai Kata
Nyírfalvi Károly

Oláh András
Ószi Róbert

Palya Bea
Pálfy Erika
Pálóczi Antal
Pásztor Attila
Pátkai Rozina
Petőcz András
Péntek Gábor
Polgár Ádám
Pozsgai Zsolt
Pusztay Réka

Rada Lívია
Radnai István
Réfi Zsuzsanna
Rónay László
Rožňo Jitka

Saitos Lajos
Sajdik Ferenc
Schwalm Zoltán

Sediánszky Nóra
Simon Zoltán
Sipos Lajos
Sós Dóra
Spangel Péter
Spányik Miklós
Susanna Lakner

Szabó Zoltán
Attila
Szappanos Gábor
Szarka Tamás
Szauer Ágoston
Szeivolt István
Szeles Judit
Szepes Erika
Szepesi Zsuzsanna
Szigeti György
Szilágyi Ábel
Szilágyi Gábor
Szilágyi József
Szkárosi Endre
Szöllösi Hajni
Szűgyi Zoltán

Tamás Menyhért
Tépó Donát
Tóth Ervin
Török Áron
Tózsér Árpád
Turbók Attila
Turczy István

Valla Attila
Varga Imre
Varga Lilla
Varga Tibor
Vass Tibor
Váczy András
Vincze Károly
Viola Szandra
Vörös István

Zalaba Zsuzsa
Zalán Tibor
Zambrotta
Z. Németh István

Az itt közölt szerzői lista csupán a hazai alkotókat veszi számba. A Nyugat Plusz külföldi vendégművészeit összegző lajstromot későbbi lapszámunkban tervezzük megjelentetni.

LUKÁCS SÁNDOR

A kezdetek utcája

Turczi István: A VÁLTOZÁS
MEMÓRIÁJA című könyvének olvasása közben.

Város... városféle...? A kezdetek utcája szélesedik. Földerül előtted hegy, kriptá, bölcső, bodzavirág. Minden fontos a maga léptékében. A durván bevert homlokzat mögött szoba tátong, huzat cibál alvó függönyrojtokat. Itt elbúcsúztál valakitől. Dicstelen állsz, lépted elhagyott, belefúródsz a pillanatba. Majd kéz érint puhán, mint illatos selyemsál. A gesztus mögött nincsen arc, csak hópehelynyi súly a lelken. És várod, hogy hosszan hordott emléképeid visszabomoljanak színekre, vonalakra. Nem tehetsz mást, hiába pulzál mobilodon egy földöntúli sms, az alkonytáji szürkület elnyeli még a szándékokat is. De hajnalra a szelek kisöprik belőled az éjszakát. Milyen zavarodott erő hajt alakból alakba, hogy újra átéld a kiüresedést. Megkésett elismerések koszorúi száradnak kóróvá homlokodon. Készülj hát a végső megaláztatásra. Emelkedett öntudattal, büszkén görnyedj az anyaföldre. Térded alatt betonba égett lepkeszárny.

BÍRÓ JÓZSEF

Sergio Leone ... –, hogy

mérhetetlen szomorúsága
 naplemente
 múltán
 :
 mégis
 mindenkor
 fokozottan változékonnyá
 :
 fénytől
 félúton
 :
 hozzáálló

HEGYI BOTOS ATTILA

Ég Jege Tánc

„A hó meleg, s a jég forró.” (Kurosawa: *Álmok*)

Ím,
 koppan a harmat, pattan a szikra,
 pördül a lélek, csörren a lánca,
 zörren a pikkely, rezzen a járda:
 holdra ha lobban, Ég Jege Tánc.

Roggyan a nyírág tarka avarral,
 roppan a hó, pihezszórbe beszó,
 reccsen a gally, hull kéncsipa-tündér:
 koppan a két keze, kék-lila kő.
 Sercen a cérna, csöppen a faggyú,
 kék erű nyelvén susmog a láng.
 Roppán a toll, megdermed a tinta:
 pottyán a cinke, lábhegye ráng.

Pattan az abroncs, roggyan az ajtó,
 fákön a lángba úr tele vág.
 Durmol a hóban, angyali nyomban:
 vér jege, ég jele, Ég Jege Tánc.

DRASKÓCZI ÁGNES

A parkban, 1910-ben

(*Molnár-C. Pál képe*)

Egy zárt, sárga, s egy nyitott, vörös napernyő.
 Hosszú, fehér ruhák. A parkban épp délidő.
 Verőfény. Kavicsos úton nők sétálnak ott.
 Jobbra lépcső, virágágy. És fehér oszlopok.

Csak mennek karonfogva, tisztán, ártatlanul.
 Árnyékuk balról a barna kavicsra hull.
 Vár rájuk elől sötét lombok rengetege.
 Patyolat ruhájuk vajon az marad-e?

VÖRÖS ISTVÁN

A bor

avagy a feledés receptje

Azt vettem észre, itt a faluban mindenki tudja, hogyan kell bort csinálni. Csinálni? Ó, nem. A bor készítése nem tevékenység számba ment, inkább művészetnek számított. A bor volt a legfontosabb dolog a faluban. Fontosabb volt az aranynál, melyről valamiért azt gondoltam, mindennél fontosabb, és ebből a tévedésemből megtudhattam valamit önmagamról. Ha önmagamnak nevezhetem azt a másikat, aki már sose leszek. Megtudhattam valamit arról, honnan jövök. Honnan jön az a valaki vagy valami, amiből én lettem. Ezen a ponton a nyelv, alighogy megtanultam, máris tökéletlennek bizonyul. Pedig az a régi, melyet épp feledek, még mindig elárul rólam ezt-azt. Valami régít, mert régi kell legyen, ami voltam, és új, ami vagyok, még újabb, ami leszek. Most lettem 18 hónapos. A másfeledik születésnapom. De magammá vált-e az a valaki vagy valami, aki voltam. Magammá? Talán így a leghelyesebb kifejezni, de azt se tudom, nevezhető-e valaminek vagy valakinek a lélek, mely vándorol. Olyannak képzelem, mint a bort, bár a borról csak tudom, hogy fontos, mert állandóan beszélnek róla a nagyszüleim. És nemcsak a nagyapám, aki napi öt litert iszik meg belőle, és évi kétezret termel, tehát ötszáz marad elosztogatni, mert azt is tudtam, hogy a – már nem, tehetjük hozzá, de én még nem értem, hogy ez a már jót vagy rosszat jelent. Szerencsére nem a miénk, nincs miért aggódni miatta, a gondjai nem a mi vállunkat nyomják. Vagy: sajnos nem a miénk, és így nincs semmink, mert nincs helyünk, ahol eladjuk azt, ami a miénk.

Az aranyról tudtam, hogy sárga, és a szépségéért szerettem, de gond volt a megszerzése és a megtartása, a hordását pedig egykor, felnőttkoromban, a feleségemre bízta. Na ugye, hogy férfi voltam? Az arany nem sárga, még csillog is, fényt is ad ki, mint a nap. A borról azt szokták itt mondani, hogy aransárga. Ebből állítólag világos, hogy a fehérbor hazájában vagyok, de nekem

nem volt semmi világos, amíg a napra nem gondoltam, az is sárga, de a fénye fehér.

A bor olyan, mint a lélek, a lélek olyan, mint a bor, viszont nem olyan, mint az arany, ebben a világban a dolgok nem hasonlítanak egymásra túl mélyen, sőt még csak kölcsönösen sem, én hasonlítok nagyapára, szokták mondani, de ő nem hasonlít rám, ezt ugyanis még sosem hallottam.

Itt a borról mindenki sokat tud. Tudja a készítését. Azzal foglalkozik jóformán egész évben. Arról beszél. Néha meg is issza, hogy fogyjon, de nem mindenki olyan nagy művésze a borivásnak, mint a nagyapám.

Ha valaki tudja valamiről, hogyan készül, azt jelenti, meg tudja csinálni. Nem volt itt elméleti tudás, ha tudod, csináld, ha nem csinálsz, nem tudsz semmit. Nagyapám mégis a szavak embere volt. Sokat beszélt. Sokat és jól. Beszélgetett a kocsmában a vendégekkel, veszekedett a nagymamával, kiabált öregmamával, mesélt nekem. Azt kértem tőle egyszer, hogy meséljen a borról.

A borról? Nevetett. Inkább adj egy pusztit a borvirágos orromra!

Egyszer, az egyik évben, nem volt bor, kezdett bele mégis. Nem termett egy hordó se, egy kancsó se, egy pohár se. Abban az évben születtem én, mondta, aztán rémülten elhallgatott. Ráébredtem, hogy csak kitalálja a meséket, nem valódi meséket mond, nem tudom, honnan veszi a bátorságot, de ezek szerint bátor ember. Most viszont megrettent valamitől. Egy egyenruhás ment el az ablak alatt. Az utcai ablak előtt gyakran jöttek-mentek, sose vetettünk ügyet rájuk. Az ablak most is nyitva volt. Mintha megállt volna előtte valaki, megkocogtatta volna a keskeny járdára kitért üvegtáblát, de mégse volt ott senki, csak a szél nyögött, a szőlők felől érkező szőlővirág illatú szél. Másfél évesen az ember felelőtlenül át tudja magát adni az élet élvezetének. Élveztem a csendet, a suhogást, a függöny emel-

kedését. Észre se vettem, hogy nagyapám elhallgatott.

Nem figyelsz? Akkor hiába mesélek. Menj inkább játszani!

A hétfégre megérkeztek a szüleim. Éjfél felé jöttek az utolsó vonattal, nem volt már busz, be kellett gyalogoljanak az állomásra. Másnap délelőtt nagynénémék jöttek púpos unokanővéremmel. Ez a felsorolás persze csalóka, azt a látszatot keltheti, hogy számomra csupa ismerős ember érkezett. De ez egyáltalán nincs így. Nem emlékeztem sem nagyhangú nagynénémre, sem jelentéktelen férjére, akinek a szavát se lehetett hallani jóformán egész hétfvégén, és nem emlékeztem csodaszép unokanőveremre, akinek göndör haja csigásan omlott hátára, mely egy kicsit megtört, nem volt egyenes vonalú, mint a család többi tagjának. Az apjától örökölte, súgta nekem öregmama, miközben a fortyogó ünnepi levest kavarta. Nem volt igazából púpos az unokanővérem, gerincferdülése volt, ezt ő mondta másnap, amikor az udvaron játszottunk. Nem emlékeztem egyikükre sem, amikor megjöttek, pedig a szüleim váltig bizonygatták, hogy nem olyan régen találkoztam velük, karácsonykor, amikor még otthon laktam. Hát igen, meglehet, de azt meg sem mertem említeni, hogy órájuk sem emlékszem.

Ahogy reggel felébredtem, nagymama boldogan újságot: Megjöttek anyuék! Mosolyogtam is örömben, és azonmód hálóingesen kiugrottam az ágyból, követtem a másik szobába, ahol anyukám gyerekkori ágyában két ismeretlen fejet láttam. Kik lehetnek ezek, töprengtem. Bejött nagypapa, egy üveg bort és három talpaspoharat hozott, töltött, letette a lányszoba fehérre festett asztalára. Nagymama beemelt az ágy széles fapereme fölé a dupla dunyha alá, búj be, suttozta, és én, mint valami fürge jégdarab végigsiklottam rajtuk.

Egyszerűen úgy kell csinálnom, mintha tudnám kik ezek, aztán a többi szépen lassan kiderül. De mi van, ha ez csak próba, és álszülőket fektettek az ágyba, hogy lássák, megvan-e bennem a gyermeki hűség?

Annak persze bakonymérői napjaim során mindvégig a tudtában voltam, hogy egyedül vagyok, hogy a szüleim valahol távol élnek tőlem, de azért élnek. És én azt is tudtam, hogy hiányoz-

nak. Csakhogy azt nem tudtam, kik azok, akik hiányoznak. Különbben is, ott volt nagypapa, ott volt öregmama, ott volt nagymama. Mind a hármukat szerettem. És egyikük se volt képes teljesen elfeledtetni velem előző életemet, amelyből váratlan és tragikus halállal olyan igazságtalanul kikerültem. Aranyosak voltak ezek az öregek, de az igazságtalanságot, ami velem történt, nem tudták feledtetni. Feledni? Az is kellett volna. Meg emlékezni, azt is szerettem volna. De kik ezek? Mit jelent az a szó, hogy szülő? Abból a szívéllyességből, ahogy nagypapa a pohár bort odakínálta, nyilvánvaló lett, hogy valaki velem és vele azonosat. Mert nagypapáék meg én, azonosak vagyunk. Akik ők, az vagyok én is. Titokban öregmama is azonos velem. De ezt nem mondjuk el senkinek. Van egy saját nyelvünk, azon világba kiálthatjuk, nem fogják érteni. És most itt van ez a két, viszonylag fiatal ember, akik belegyalognak az azonosságba, a miénkbe, amihez még nekik sincs közük. Be kellett bújnom melléjük az ágyba.

Ne izegj-mozogj már, Petike, szólnak rám, közben fölülnek, a három pohár kézbe kerül. Na, ebből megint kihagytak. Elsírom magam: Én már soha sem mehetek haza?

Ez a kérdés engem lep meg a legjobban. Talán nem vagyok itt otthon? Talán nem itt vagyok otthon? Csak nem kell egyszer ezekkel innen elmennem?

A fiatal nő, aki állítólag az anyám, de én nem emlékszem rá, bár állítólag pár hete is itt voltak, szintén elsírja magát. Nagyapám röhög. Az apám, ez a gyerekkarcú fiú, ez az éppen csak férjecske, zavartan bámul a világba. Nem nagyon tudja, hol a helye (ahogy elnézem, előző életemben alighanem jó emberismerő voltam), egy hajtásra lenyeli a bort, beleremeg. Ezt megérezem a takaró alatt. Az utcán egy szekér megy el zörögve.

Nem azért nem jöhetsz haza, mondja az anyám (fogadjuk el az elnevezést), mert nem szeretünk. Úristen, ez válaszolni akar a kérdésre, amit igazából nem is én mondtam, nem tudom honnan került elő, még ha az én számat is hagyta el. Nem nagyon szeretem különben se azt a száját. Azzal kell a hús enni, amit utálok. Jaj, de utálok húst enni! Most meg azt mondja: Nem, ti nem szerettek engem! Anyám sír. Szegény. Kezdem megsajnálni. Vagy

megszeretni. Elég aranyos. Apámtól félek. Ő túl fiatal. Olyannak kéne lennie, mint nagyapának.

Ne törődjetek a gyerekekkel, mondja ő bölcsen, megint tölt apámnak és magának. Tudom, hogy igaza van. Nem kell a számmal törődni. Engem nem zavar, hogy itt kell élnem. Állítólag ők, a szüleim valamiféle fővárosban laknak. Na, ha az a főváros, akkor ez a főfalu. Hiszen itt van a világ közepe. Anyám tovább szífog, egy könnye rápattyan a kezemre. Micsoda rémes sós érintés. De ismerős is. A tenger! Megvan, előző életemben valami közöm volt a tengerhez. Kalóz voltam? Vagy cápa? Esetleg tengeri csillag? Anyám kipattan az ágyból, kiszalad a hideg szobából.

Te hülye, néz rám az apám, gyorsan anyám után indul. Egyedül maradtam az ágyban. Bár a szaguk meg a melegük még itt van. Úgy teszek, mint akit nem zavar. Gyorsan behúzódok a takaró alá. Szerencsére a párnán nagyapám fejének szagát érezni, amit nagyon szeretek.

Gyerekek még, kacsint rám nagyapám, kimegy a szobából. A két félig ivott pohár, anyám és apám szájnnyomával az éjjeliszekrényen marad, ahova dühösen lecsapták őket. A két pohár között egy csepp bor remeg. Nem lehet tudni,

melyikből pottyant ki. Valóságos kis aranygömb. Belenézek, és a feledés elárad az agyamon. Nem tudok róla, hogy vannak szüleim. Nem tudok róla. Közel hajolok, a nyelvem a csepphez érintem. De ahogy eltűnik, az egyik pohár felbillen, és a bor a fejemre ömlik. A hajam beszívja, nem hagyja kiloccsanni, nem hagyja rendetlenséget csinálni a szobában. A hajam olyan erővel szívja be a száraz, tiszta italt, hogy szinte ugyanabban a pillanatban álmodni kezdek, anélkül, hogy elaludtam volna. Nagyapám visszajön, megsimogatja a fejem. Ezennel megkeresztellek, mondja, amikor megérzi a nedvességet a homlokomon. Megkeresztellek a szabadság, egyenlőség és testvériség nevében, mondja. Nem vagyok biztos benne, hogy áldásnak vagy átoknak szánja, és ha annak, akkor nekem szól-e. Nekem talán áldás, a külvilág felé pedig átok, egész biztos, hogy átok.

Nem emlékszel rájuk, ugye? – néz rám nagyapapa éleslátón. Most dőlj vissza, korán van még! Mire felébredsz, elfelejtet az egészet.

Azonnal elterültem a párnán, és hagytam, hogy a bor szaga egyre mélyebbre ivódjon az emlékezetemben.

TŐZSÉR ÁRPÁD

Hölderlin a toronyszobában

Elmájében a heszperidák kertje is rég bezárult,
a verseire, a toronyból, azért még vissza-visszapillant,
nem szemlélete, csak szeme őrzi a látványt.

Egy éjjel mintha szája vagy nyelve álmódott volna,
s mint Empedoklész a nektárban s méregben az általánost:
egyszerre érezte a gránátalma hatszáztizenhárom magvának ízét.

Látta Aphroditét Ciprus szigetén, amint az első
gránátalmafát ülteti, s a szeretet és viszály két ága
az ellentétek bozótjává sűrűsödve benövi a kopár köveket.

Megint képként s gondolatként jött vissza belé a világ,
az asztalos Zimmermann festékes köténye a firmamentumra,
s maga Zimmermann Platon Demiurgoszára emlékeztette.

Verseiben egykor az éden még közönséges esőerdő volt,
de egy katakrézisben már csírázni készült a bűnös almamag –
ki a megmondhatója, a hatszáztizenháromból melyik.

Látta: számára a Világmindenség most van igazán születőben,
Zimmermann mester némely termékében saját célképzetére ismert.
Reggelente már Empedoklész vascipőit is fel-felpróbálta...

SZEPES ERIKA

Rolling Stones

Állok a balatoni strandra vezető út (ösvény?, zergeugrató?) elején, a magaslaton, ahonnan lefelé kéne indulnom. Kezemben a frissen szerzett útitárs, az öt karomban végződő bot, hogy felfogja a lábam alól kigördülő köveket. Gördülő kövek, gördülő kövek, honnan is ismerős?

Megvan. Az Angie. És már dúdolom is a belső hallás előcsalta dallamot. Angie, Angie, papapapa papapam. De szép is volt! Majdnem annyira, mint egy Beatles-dal. Mert gimnazista korunkban ádáz harcot folytattunk mi, Beatles-pártiak a Rolling Stones hívókkal. Én például izé-porrá zúztam volna minden lemezt, amiről nem a gombafejük egész testünket elzsibbasztó zenéi szóltak. S főként persze az indulóvá emelkedett dal, a Marseillaise-zel lendületbe indító Love, Love. De az Angie kivétel volt: a Beatles-érzés még a rivális zenekart is képes volt pátoszmertes érzelmességre hangolni. Amire olyan jó lett volna összebújni az iskolai bulikon. De nem lehetett, mert az az ostoba matrózgallér – gimnazista létünk kötelező tartozéka – keményen a nyakunkra feszülve távol tartott a simulás kívánatos helyétől.

Az együttesekről folyó ádáz harcnak az vetett véget – legalábbis számomra –, hogy rájöttem, és éppen az Angie hallgatásakor –: miben múlja felül a Beatles a Rollingot. Míg az előbbieket mindig több szólabban énekeltek, addig a Rolling vezető embere, Mick Jagger egyedül üvöltötte-hajlította – mikor hogy – a dallamot, a többiek persze alájátszoták a harmóniát meg a ritmust.

A Beatles-rajongók zenei szükségletüket a Szabad Európa Rádióból meg a helloittrédióluxemburgból fedezték, az ügyesebbek és a kezdetleges technikákkal rendelkezők szalagos magnóra fel is vették. Ezek a recsegő, a hangmagasságot torzító eszközök voltak a bulik zenei hátterei. De hát mi olyan önkívületben dobáltuk testrészeinket, hogy egy kis hamisságot észre sem vettünk. A még szemfülesebbek fatörzsekre szúrt, ceruzával írott hirdetésekben kiolvasták, hogy a Rákóczi

út egyik kapualjában lévő titkos műhelyben meg lehetett rendelni a kiátkozás alatt álló nyugati kultúrmocsok darabjait, és ott egy Mekmester – egy aranycsináló ügyességével és titoktartásával – rendelésre legyártott vacak minőségű plélemezeket minden titkos óhajra. Az én első vámkötelezetlen lemezem csomagolópapírból készült tasakban lapult, felirat nélkül, még a számok címei sem szerepeltek a borítón – óvatosságból azt sem írta rá a Maestro.

Mi igyekeztünk kihallani a szöveget, ami sokszorosan nehéz volt, mert nem tudtunk angolul, még kevésbé liverpooliul. Akik valamennyit tanultak már angolul, azok az angol hangzást utánózták valami halandzsanyelven: ájvonaholjorhen. Mi előbb tanultunk meg beatleszül, mint angolul. Ez a minden fölött a levegőben szétáradó Beatles-mámor kamasz éveink minden jelentős élményének kísérője lett.

1968 a világnak az a különleges pillanata volt, amikor a fiatalok úgy érezték, most az ő kezükben lehet az irányítás: az USA-ban véget akartak vetni a vietnami háborúnak – „make love, not war” jelszót festettek a falakra, zászlókra, molinókra. Megszülettek az évtized legjobb filmjei, a *Hair*, az *Eper és vér*, a *Szelíd motorosok*, a *Zabriskie point*. Melléjük társult az angol ifjúságnak a rigorózus kollégiumi diktatúra ellen lázadó mozija, az *If*. Párizsban a diákok hallgatói önkormányzatokért küzdöttek, Prágában az emberarcú szocializmust hirdetve szállták meg az utcákat, tereket, programokat és ultimátumokat fogalmaztak, és megszülettek a diákmozgalom magyar filmjei is, a *Fényes szelek* és a *Feldobott kő*. A lázadó tömegeket mindenütt magával sodorta a Marseillaise lendületével induló *Love, Love, Love*, ez a fényes Beatles-dal, ami szinte azon-

nal a nemzetközi lázadások indulójává vált. Követte ugyan a *Revolution* is, de a szerelem és a forradalom közös himnuszát nem tudta felülmúlni.

Mi, lányok a Beatles időszámítás kezdetekor gimnazisták voltunk, de a szerelmeink között voltak már 18 év fölöttiek is, akiket nem vettek fel egyetemre – változatos indokokkal: helyhiány, egyéb származás (értsd maszek kisiparos, kulák), politikailag gyanús családi háttér –, ezeket pedig irligalmatlanul besorozták katonának. Ez pedig 1968-ban nem is volt veszélytelen. Kati barátját, Zolit is sürgönyileg odarendelték a Keleti Pályaudvar indulási oldalára, hajnali 7 órára, hátizsákkal és más menettfelszereléssel. A peronon ifjú lányok nem egészen fehér ruhás sorfala előtt vonult el katonailag még rendetlenségben a suhancok hada, sírás, zsebkendő lengetés, virágdobálás közepette. Csak Kati emelt a magasba egy magnót – nem volt egyszerű művelet: a Tesla nagy és nehéz volt –, amin a *Pí esz áj láv ju* volt beállítva, méghozzá ismétlésre, és Kati bőgött. Nagyon megrázta, hogy ő még soha nem mondta ki az *I love you* vallomást, és most így, magnón, P.S. vallja meg.

Valahányszor egy Beatles dal ingerlő zenéje éri fülemet, előhoz egy olyan emléket, aminek annak idején kísérője volt. Egy tomboló-romboló, az eszméletvesztésig őrijító házibuliban, aminek alaphangját a *Lucy in the Sky with Diamonds* volt, és amelyben néhányan úgy képzelték, hogy a levegőben a dallal együtt a drog is terjed, valóban kezdtek úgy viselkedni, mint akik – ahogyan ők mondták – befolyás alatt állnak. És nem hitték el, hogy az alkohol is befolyás. És akkor a fürdőszoba felől kiszűrődött a nagyon ismert, bár esztétikailag a Beatles zenéhez szokott fülünknek alacsonyabb szinten álló nóta, az Ülök egy rózsaszínű kádban, a legszebb ünnepi ruhámban... Benyitottam a fürdőszobába, ahol valóban ott ült a kádban Karesz, és bár a kád nem volt rózsaszínű, rajta pedig egy ócska farmer volt, az is a köldöke alá leeresztve. Már többen felpörögtek az ünnepi hangulattól, amikor először csak suttogva, majd egyre nagyobb hangerevével megnyilvánult a hír: Karesz szakított Ágival. Valaki empatikus lélek előkereste a Beatles-lemezt, azon a *Don't let me down*-t, és túlharsogta vele a rózsaszínű kádat. Ági bőgött, Karesz tovább recsegett, és a bulinak vége szakadt.

Vera egy napon nem jött iskolába. Tanítás után többen meg akartuk látogatni, de zárt ajtó fogadott, rajta egy cédulával: *Help! Help! I need somebody, help!* Vera a Duna-partnál lakott, mi, anélkül, hogy megbeszéltük volna, rohantunk ki a Duna-partra, hátha még ott találjuk Verát. Őt ugyan nem láttuk, de a korbát mellett megtaláltuk a ruháit, precízen élére hajtva, a cipők párhuzamosan egymás mellett. Rohanni kezdtünk a Margit híd felől a Lánchíd irányába, és – valószínűleg a ruhákat nem régen vehette le – valóban megláttuk Vera fejét a vízben, hol kibukott, hol elmerült, de még úszott, nem a víz sodorta. Kati a közeli presszóból kihívta a mentőket, a rendőrséget, akik meglepő gyorsasággal megérkeztek. Az egyik mentős mentőövet dobott Verának, majd maga is érte ugrott a vízbe, és kihozta. Pokrócokba bugyolálták, mert lila szájjal vacogott, majd elvitték a rendőrségre kihallgatni. Nem engedték, hogy elkísérjük, csak este, már a lakásban tudtuk meg, miért jutott Vera erre az örült gondolatra.

– Talán nem tudjátok, hogy én orgonálni tanultam egy híres művésznél, aki egy közeli templom orgonistája volt. Kedvesen fogadott, nem zavarta, hogy teljesen kezdő vagyok, és még a kottát sem igen ismertem. Szép lassan, magyarázatokkal és előjátékokkal eljuttatott odáig, hogy a kétszólamú Bach-invenciókat el tudtam játszani, de még csak a zongorajáték kezdetleges módjában. Pedálról persze szó sem volt, és az orgona húzogatós sípjait sem érintettem soha. Tanár úrnak kellett szólítanom, mert az X bácsi még nem illett hozzá: hullámos, barna haja a szemébe hullott, pedig kár volt a szemét eltakarnia: gyönyörű barna volt. A hangja a bariton és a basszus közti mélységben szólt, melegen; számomra, aki apa nélkül nőtem fel, szívhez szóló volt. Mit magyarázzam: beleszerettem. Talán egy kicsit ő is belém, mert néha tanítás közben hozzáért a kezemhez, és akkor vilamos kisülést éreztünk. Nemsokára már karon fogva kísért haza. Egy langyos őszi estén föléim hajolt, és szájon csókolt. Én húzódoztam – tudtam a feleségéről és a két gyerekeről –, de hát annyira jólesett, hogy nem tudtam ellenállni neki. Még akkor sem, amikor elvitt egy szállodába, és mondta, hogy tudnom kell, hogy mást nem tud felajánlani nekem, csak a testét. Engem elöntött valami vörös

homály, és nemcsak hogy elfogadtam, de be is fogadtam a testét, amit felajánlott. Az orgonaórák tovább folytak, pénteken esténként mindig a szálodában végződtek. Addig, amíg meg nem értetem, hogy a testével együtt befogadtam azt is, ami a testéből eredt. Amikor mondtam neki, rettentő dühös lett, hülye tyúk, mondta, miért nem vigyáztál magadra, mintha neki nem lett volna lehetősége és kötelessége vigyázni.

Az orgonaórák elmaradtak, az utolsó tandíjat visszaadta nekem, „kapartasd el a fattyút” utasítással, és kidobott a templomból. Ezután az este után másnap nem mentem iskolába, és írtam nektek azt a levelet. Szerencsére megtaláltatok. De mi lesz velem?

– Elkapartatod annak a dögnek a fattyát! – zúgtuk kórusban. – A tandíjad, amit visszaadott – ó, milyen tisztességes! – talán elég lesz, ha nem, kipótoljuk, összeadjuk a hiányzó összeget.

Vera bőgni kezdett: – Milyen rendesek vagytok! – és odament a magnójához, csak egy gombot nyomott meg rajta. Láthatólag az volt beállítva, és már együtt énekelt a Beatlesekkal: – Because the world is round it turns me cry, Because the wind is high it blows my mind ./ Because the sky is blue it makes me cry... Vera a magnóval együtt hüppögött, a refrént pedig mindnyájan énekeltük. – Love is old, love is new... Vera az utolsó refrén után megkérdezte: – Szerintetek lesz még nekem new love?

– Hülye! – ordítottuk, egy szólamban. – Te fogsz először férjhez menni közülünk! És még egyszer elénekeltük az egész Because-t. Ez volt a búcsúnk.

Amit az egész lányosztály tud, azt tudja legalább a fél szülői gárda, tőlük a tantestület, végül az igazgató. Verát kirúgták az iskolából, azóta nem tudunk róla.

És lassan egymásról is egyre kevesebbet, mert érettségi után szétszéledtünk. A Beatles továbbra is lüktetett a vérünkben, de más zenéssel keveredve. Főként az enyémben, aki szerettem volna zeneesztéta lenni, így a Roll over Beethoven esetemben valódi küzdelem volt. Mélyen fel tudott zaklatni egy Beethoven darab, Mozartért rajongtam, Schubert a lelkem legmélyébe hatolt, de – érdekes módon – elsírni magam csak egy slágerre tudtam, főként persze a Beatlesre. Az okot máig sem tudom, so-

kat gondolkoztam rajta, vajon a kamaszkori emlékeket idézik-e az agyonhallgatott Beatles-számok, vagy a lelkem felszínét borzolják csak, és nem hatolnak olyan mélyre, mint Schubert, de tény, hogy a Because máig elhomályosítja a szememet.

Nyári vakációinkat a Balaton mellett szoktuk tölteni, a szüleim által nehéz vállalkozásként felépített, lapos tetejű, fényűzőnek nem mondható házacszkában. Apám halála (1988) után anyám egyedül próbálta közösen kialakított életmódjukat folytatni: fél év Pesten, fél év Akarattyán. Hamar bebizonyosodott, hogy ez nem megy, értelmetlennek, fölöslegesnek érezte a lenti létet: apámról már nem kellett gondoskodnia, a keretet is elhanyagolta. Balatoni tartózkodásának célját vesztvén lassan mély depresszióba esett, nem kelt ki az ágyból, nem főzött, nem fűtött, telefonon a hangja mintha a másvilágból szólt volna. Öcsémrel megbeszéltük, hogy lemegyünk érte – neki volt kocsija –, és hazahozzuk. Segítettünk neki összecsomagolni a szükséges és a szükségesnek vélt motyóit, bőröndje nem volt, cihákba, durva vászonzsákokba gyömöszölte a holmiját. Mire elkészült, máris mehettünk volna az Ecserire. A ház ajtajából még visszanezett – érezte talán, hogy véglegesen búcsúzik? –, végigtéktelt minden bútoron, konyhai eszközön, a kert fáin és bokrain; szemét a leghosszabban a kert délkeleti csücskében megtelepedett büszkeségén, fügebokrán nyugtatta, végül messzire néző tekintettel fejét az apámtól ott maradt botokra fordította. Volt köztük kígyófejben végződő, masszív, jó százéves darab, csontfejű elegáns, szinte sétatálcá, csúszásgátló műanyaggal bevont markolatú terepjáró, és közönséges orvosi segédeszköz. Anyám nézte, nézte őket, én meg odaszóltam az öcsémnek: – Ránk várnak. Öcsém továbbította: – Hallod, mit mond Erika? Hogy ránk várnak. Messze van az még – gondoltam, és máris megszólalt bennem a dal: When I sixty four...

És most itt állok a Bezerédi lejáró veszélyes kaptatóján, kezemben az ötkarmú horogban végződő bottal, és töprengök: vajon bosszút állnak-e rajtam a Gördülő Kövek Beatles-mániáért? De talán az Angie segít. Hangolok: Angie, Angie, papapapa papapam...

Indulok.

JÓNA DÁVID

Őrizd a versem!

A vers, a szó, mint Noé bárka,
a valóságon eret vágva,
dől a vér, dől a vér.

Sápadt arc és forró homlok,
talán egyszer ellentmondok,
ha lesz miért, ha lesz miért!

Elengedem, nem fontos már,
elhív messze egy hideg sínpár,
suhan a táj, suhan a táj.

Nem búcsúztam senkitől,
mert vérzett még a tőr,
mindkettőnknek fáj, bizony fáj.

Őrizd meg a versem, mert ott vagyok,
keresni fogják, tolvajok,
ne add majd oda!

Maradjak meg csak Neked,
szerelmes végzeted,
ne adj el soha!

Őrizz kelyhet, versként adom,
mennybéli a lakodalom,
ami minket összeköt.

Felfoghattad véretem,
farkasokkal nézz szemet,
ad nekik a közönyöd!

Úgy se értik, úgy se látják,
kialszanak mind a fáklyák,
sötétség lesz takaród.

Fényes kövek, gazdag élet,
elengeded, elcseréled,
de megmarad a Te valód.

ZALABA ZSUZSA

TEXTUS(OK)

(1)

Tengerre gondolt vagy a tenger gondolt rá, amikor könnyezett
: nem tudhatom.

Könnyben a tenger vagy tengerben a könny lett oda
: nem tudhatom.

A világ(unk)ra fagyott emlékek megfejthetetlenek
: de az egyben ott a könny és tenger.

Csak ezt tudom.

(2)

Minden más

: hazugság / selyemre hintve só.

Minden más

: hamisan / riasztó harangszó.

Csillagokba kapaszkodván

: nem botlik / kövekbe.

Csupán parázson jár.

(3)

Ráborul az alkonyat

: ikonja is porban marad.

Árnyékot fest minden lélek

: alma híján diót kérhet.

Szárnyostor és kardszirom

: gyertyalángnyi bizalom.

Angyalok helyett érkezik.

DÖBRÖSSY PÉTER

Szindbád, az idegenvezető

*„De hogy megértsd a Jót, mit ott találtam,
hallanod kell, mit láttam az úton.”*

Dante: Isteni színjáték

Nem is emlékszem rá, hogyan keveredtem a Ferenciek terére. Bolyongtam egész nap a városban, néztem a hömpölygő masszát: az ezerarcú embert, aki mosolyog, kiált, szalad, köhög, ezer nyelven karattyol, aprót kér, szórólapot ad, énekel, kacag, elégedetten bóbiskol a babakocsiban, vagy lassan araszol botjára támaszkodva.

Emlékszem rá, hogy beültem egy sörözőbe. Szándékosan az ablak mellé telepedtem, és csak bámultam kifelé. Gondolataim ide-oda jártak, de nem tudnám felidézni azokat, csak néztem az embereket, és néha sóhajtottam. Lehajtottam a sört, kellemesen bizsergetett, de nem tompította a bolyongás vágyát. Furcsa órák voltak ezek. Emberek, gondolatok, arcok, kérdések moco-rogtak előttem, de most, hogy felidézem mindezt, csak valami furcsa köd mögött látom magam az utcákon sétálva, nincs éles vonás, nincs tiszta pillanatfelvétel. Valahogy így kerültem a Ferenciek terére.

A tér közepén kisebb csoportosulás látszott, tíz-tizenöt ember állt várakozón, nem messze a templomtól. Már majdnem továbbmentem mellettük, de mintha valami maradásra készített volna. Nem tudnám megmondani, hogy erő, varázslat vagy csak a kíváncsiság vitt közéjük. Megálltam, és várni kezdtem velük együtt, bár nem tudtam, mire. Még csak kellemetlenül sem éreztem magam, mert az egyik fiatal lány a várakozók közül rám nézett, és nyugtatólag rám mosolygott. Mintha azt mondta volna: jól van, hát te is megérkeztél. Különös érzés vett rajtam erőt, és most már biztosan tudtam, hogy velük együtt kell várakoznom a tér közepén. Mellettünk hömpölygött a tömeg, de valahogy most kizökkenem abból az állapotból, melyben eddig voltam, és feszült figyelemmel kezdtem el várakozni. Végignéztem

társaimon: többségük korombeli volt, tán egy-két fiatalabb is, és néhány őszülő halántékú, középkorú férfi is állt a csapatban.

Hirtelen mindenki balra kapta a fejét, előttem két deresedő hajú férfi összesűgött:

– Itt van.

– Igen, ő az. Hihetetlen.

Lassan érkezett a várt alak. Szinte mesefigurának tűnt távolról. Cilinderben volt, és sétapálcájával elegánsan, kimérten, kis bajusza alatt nyugodt mosollyal közeledett felénk. Az öltözete, az egész külseje olyan volt, hogy nem lehetett másra figyelni.

Odalépett a csoport elé, végignézett rajtunk, és megszólalt.

– Hát önök lennének azok. Nagyon örvendek a szerencsének, és remélem, ez kölcsönös.

Igen, mi lennénk, de hogy kik, azt nem tudtam, de furcsamód nem is nagyon zavart, hogy nem tudtam. A cilinderes tovább beszélt. Meghökkenett, amit mondott.

– Talán néhányan azt sem tudják, miért vannak itt, de ez nem baj, a lényeg, hogy itt vannak. No, kedves útitársak, essünk túl a formaságokon. Bemutatkoznék: Szindbád vagyok, tengerész, újságíró, író, költő, gasztronómiai szakértő, pszichológus, filozófus, érettségi tétel és csavargó, könnyed mesék és pikáns történetek főhőse, időutazó, és jelen esetben idegenvezető. Névjegyem éppen ezek miatt nincs, ennyi titulus nem fér rá. Üdvözlöm önöket – és könnyed mozdulattal megemelte a cilinderét, sőt, kicsit meg is hajolt. Színpadias gesztus volt, szinte tapsolni lett volna kedvem.

– Induljunk hát, barátaim.

Ő ment elől, sétapálcáját néha megpörgetve, kis mosollyal a bajusza alatt. Mi pedig mentünk utána, kissé holdkóros tekintettel. Egy pillanatra sem jutott eszembe, hogy ott hagyjam a csoportot, és az sem, hogy ami történik, az tulajdonképpen szürreális.

Mentünk Szindbád után, mint a tanár bácsit követi a kis osztálya. Az Erzsébet-híd előtt megállt,

Mesebeszéd

megálltunk hát mi is. Felénk fordult, kis noteszt vett előtt zubbonyzsebéből. Ránk nézett:

– Az első megállónk – az idő.

Noteszából olvasni kezdte:

– Szindbád állt a hídon, és nézte a Dunát. Nézte a hömpölygő folyamat, és arra gondolt, hogy az már úkapja szemében is ugyanígy hömpölygött, s arra, hogy úkunokája is megáll majd egyszer a hídon, s elgondolkodik azon a kéken áradó, fodrokat hajtogató semmin, ami a minden: az időn. Állt Szindbád a hídon, nézte a Dunát, és az időre gondolt.

Felnézett ránk. Hosszasan, talán két percig se szólt.

– Így van ez. Most mehetünk tovább.

Kis csapatunk szóltanul sétált mestere után. Ő a Duna-parton indult el. Egyszer csak megállt, s egy sirályra mutatott, hosszan követte mutatóujjával annak mozgását. A mutatómozdulata a zsebben ért véget, az ujj, mely az imént a madárra irányította figyelmünket, most ismét a noteszt fogta:

– Második megállónk a szabadság.

Végignézett a kis csapaton, és belekezdett az olvasásba:

– Szindbád szerette a szabadságot. Szerette a szeptemberi erdőket, ahol a ködben elbújhatott, s távolról hallgathatta a szerelmes szarvasbögést. Szerette a csavargó utakat, nem szerette előre tudni, hogy a másnapi ösvény merre visz tovább. Kis felvidéki városkák kacskaringós utcácskáin is szívesen járt, de sohasem igazi céllal, csak úgy, mint a szél. Szerette a tengert, szerette a fedélzetről nézni a madarakat, akik egyszer balra, majd rögvest jobbra röppentek, s közben boldogan dicsérték a létezését. Szindbád mindent szeretett, ami szabadság.

– Ez tehát a szabadság – mondta Szindbád. – Ez a sirály volt az, látták?

Kezével intett, hogy menjünk tovább.

Mentünk is, de egy pár perc után újfent megállt az idegenvezetőnk, és nem is mutatta, csak fejmozdulatával és kis mosolyával jelezte, hogy merre kell néznünk. A rakparton néhány ifjú párocska üldögélt, egy fiú és egy lány pedig kéz a kézben sétált el mögöttük.

– Fontos állomás jön, barátaim: a szerelem. Figyeljenek hát! – és újra felcsapta a könyvecskét.

– Szindbád tudta, szerelem nélkül nem lehet élni. Szerette a nőket: a titkaikért, a csodaért, a mámorért, azért, mert visszavarrták a leesett gombjaikat, azért, mert lecsókolták a könnyet a szemei alól, azért, mert hideg vizes borogatást tettek a fejére, ha az éjszaka hosszú és borgőzös volt. És az éjszaka szinte mindig hosszú és borgőzös volt. A szerelemről nem tudta biztosan, hogy micsoda, de azt igen, hogy mindig szerelmes. A nőbe, aki szülte, a nőbe, aki csókolt és ápolta, és a nőbe, aki lefogja majd a szeméit egy borgőzös éjszaka után.

Zsebre dugta Szindbád a noteszét. Nem is ránk nézett, hanem az üldögélő párocskákra. Nagy levegőt vett, s mintha még mondani akart volna valamit, de nem mondott. Széttárta karjait, a mozdulat végén cilindere széléhez ért, mintha búcsút tisztelgett volna a szerelmes párocskáknak.

– Jöjjenek hát tovább! – mondta.

Én valahogyan a biztatóan rám mosolygó lány mellé keveredtem a következő állomásig. A Vörösmarty tér felé kanyarodtunk. Hömpölygött a nép, Szindbádöt néha meg is lökték a szaladók, ő azonban ügyet sem vetett rájuk. Vörösmarty szobraig ment. A lépcsősoron felsétált, noteszét elővette, és úgy, hogy ne csak mi halljuk, fennhangon mondta.

– A következő megálló – a költészet. Az irodalom. A művészet.

Hangosan olvasni kezdett. Néhány ember megállt, nézték őt.

– Valami térítős, menjünk innen, mert pénzt kérnek majd.

– Ez nem normális, hogy néz ki?

– Ez Szindbád – súgtam oda egy báméskodónak.

– Maga meg részeg – és odébb húzódtok.

Szindbád olvasott:

– Szindbádöt valami belső kényszer fűtötte, hogy írjon a jelennek, s hogy olvasson a múlt idők vajakosaitól. Írjon, hogy gyógyuljon tőle, s hogy az emberek is lássák: az élet nem fotoszintézis, hanem fű, fa, virág és lepke. És olvasson, mert így élhet csak százszor annyit, mint ami adatott. Szerette a poros, megsárgult, régi könyveket, néha belegondolt, hogy kik foghatták azt kézbe, merre utazott a könyv kocsikon, vonatokon, s hogy merre hordhatta borító-teste alatt a szívét, melyet most neki is megmutat. Így írt Szindbád, és így olvasott.

Körbenézett az embereken. Néhányan rögtön továbbálltak, néhányan még nézték őt, fejcsóválva. Egy idősebb forma, jól fésült úr odalépett Szindbádhoz, levette a mester fejről a cilindert, a földre tette, beledobott egy százast. Ránézett Szindbádra, és azt mondta neki:

– Így könnyebb lesz.

A bámézkodók közül többen követték az öregúr példáját, és a kővé dermedt Szindbád cildere a lába elégett megtelt pénzzel.

– Hogy egyesek mire nem képesek egy kis apróért, ilyen hacukát fölvesz, meg kiáll ide, meg szöveget összeviszsa, hallatlan – mondta mellett egy kövér nő, piros virágos ruhában.

– Szerintem ez valami új párt lesz – válaszolt neki egy középkorú, borostás férfi.

Szindbád lassan fölvette a cilindert. Szomorúan nézte, közelebb lépett hozzánk, és elnevette magát:

– Következő megállónk a kocsmá. Úgy látom, most szó szerint. Így lesz a költészetből bor.

Beültünk hát egy közeli helyre. Szindbád a cildereinek tartalmát a pultra öntötte, a kocsmáros furcsán nézett rá.

– Bort, Vendelin barátom! Ami csak kifer ebből a pénzből.

„Vendelin” megsámolta a pénzt, és így szólt:

– Az nem lesz sok.

Kihozta a három kancsó bort, és poharazni kezdtünk.

Beszélgettünk, kicsit oldódott az a komoly légkör, mely eddig körülvett minket. Szó szót követett, Szindbád mesélt leginkább, a bortól megeredt a nyelve. Egy viharos hajóújtját mesélte el, és egy még viharosabb szerelmi kalandját a nedeci grófnéval, akinek a csókja, mint a méz, ölelése, mint a forró fürdő a Gellértben, szava, mint a kakukk a tavaszi erdőn. Szóval felejthetetlen.

– De nem ezért vagyunk itt! – szakította félbe saját magát.

Előszedte a noteszét, jobb kezébe fogta, a balban pedig az utolsó korty bort tartalmazó poharat tartotta:

– A bort Szindbád mindig ajándékként vette; oly ajándéka az életnek, melyet a szerelem és költészet mellé adott a Teremtő, hogy egy kissé belekóstoljon az ember itt lent, hogy milyen odaát. A bort tehát nem lebecsülte Szindbád az élete fo-

lyamán, hanem megbecsülte. Tudta azt is, hogy olyan a bor, mint az egész élet: ha túl sok a jóból, utána jön a kínzó fejfájás. De aztán megkívánod újra csak a jót, és mit sem törődsz vele, hogy mi lesz aztán. A jó bor mellé jó étel is jár. A kettő együtt az igazi harmónia, olyan ez, minthogyha a kék égen szép felhők szállnának.

– Vajon árulnak itt fácánt gesztenyével? – kérdezte, és elnevette magát. – Na, menjünk, barátaim!

Beszélgettünk az útitársakkal az úton, Szindbád a kocsmából kijövet már nem szólt. Én a lánynyal elegyedtem szóba. Bemutakoztunk egymásnak, Amáliának hívták. Elmondta, hogy ő is véletlenül csapódott a csoporthoz, a könyvtárba ment, egyetemista. Aztán valami mágnesként odavonzotta őt is ehhez a fura kis csapathoz, talán egy perccel előttem. Ezt igen különösnek tartottam, ő szintűgy.

Közben visszaértünk a Ferenciek terére. Pontosan oda, ahonnan elindultunk.

Szindbád megállt.

Nagyot sóhajtvá elővette a noteszét. Sokatmondóan ránk nézett, tudtuk, hogy fontos dolog következik. A templom felé mutatott.

– Az utolsó megálló.

Olvasott:

– Szindbád tudta, hogy az, amit hajózásai során megtapasztalt, a vihar és a szélcsendes szemlélődés nem minden. Sőt, azt is tudta, hogy a tenger sem minden. Tudta, hogy azon túl van egy másik, egy messzibb tenger, és hogy létezik egy bölcs és tapasztalt főkormányos. Szindbád tudta ezt, bár nem mindig élt így. De tudta és hitte, mindig.

Becsukta a noteszét, és fölnézett Szindbád:

– Most búcsúzom önöktől, kedves útitársak. Remélem, jó szívvel emlékeznek majd vissza erre a mi kis csavargásunkra.

Szótlatlanul mindenkivel kezét fogott, majd megemelte cildereit, és elindult. Néztünk utána, és ott maradtunk egy darabig a tér közepén állva, tétlenül.

Amália rám nézett, és tekintetében – sosem értettem, hogy lehet a női szemekben ennyi minden – kíváncsiság, szomorúság, kacérság és aggodalom egyszerre villant meg, mintha ezt kérdezte volna:

– Na, és most hogyan tovább?

Árny-játék

VERES TAMÁS

Krisztus a kereszten

Sűrű éjszaka leple borítja a nappali tájat.
Trófeaként kiszögeltek. A domb tetején a keresztről
nézem az embereket. Nagy szomjamat oltani adnak
néhány csepp ecetes bort. Égi atyám keze hív már
vissza a mennyei földre, ahonnan Betlehem elnyűtt,
szűk istállójába születtem. A bal lator átkát
hallom. A jobb lator eljön a Mennybe velem, ha időnk jön.
Gúny szava száll a vidékre. Töviskoronám fejemen már
érzi a testem gyenge mivoltát. Indulok. Érzem,
hogy szabadul fel a lelkem, mint a madár, mely a fészket
hagyva repül szabadon tova. Vége a létnek a Földön!
Látom a lándzsát bordáimba beszúrva, de nem fáj.
Boldogan érkezem újra a Mennybe. Ma ünnepet ülnek
fent a szeráfok, harsonaszótól hangos az Éden.
Munkám mustármagként fog szaporodni. Az ércnél
is maradandóbb művet emeltem. Csak szeretet kell!
Mert szeretettel gátjain átjut az ember. A holtak
útját én nem járom. A sírban a test helye lesz csak,
mert ma az emberiség bűnét megváltani jöttem.
Várjatok újra, meg újra! Közétek visszajövök még

A mű szerzője a XXII. Aquincumi költőverseny Arany-nyal ékesített Babérkoszorúját (fődíj) és a Nyugat Plusz különdíját vehette át 2019. április 13-án az Aquincumi Múzeum és Régészeti Park impozáns kiállítócsarnokában. A zsűri tagjai: Szepes Erika, irodalomtörténész, kritikus, író, az Ezredvég versrovatának szerkesztője, Farkas László, a Tekintet szerkesztője, Cortés Sebastián, koreográfus, rendező, Szabó Zoltán Attila, író, költő, a Nyugat Plusz alapító-főszerkesztője, az Újnyugat Irodalmi Kör vezetője.

FODOR ÁKOS 1945–2015

Civilizáció

Forgóajtó áll
a sivatagban. Aki
kikerüli: n i n c s

DEBRECZENY GYÖRGY

kenyerem

javát már megették

HEKL KRISZTINA

Idővesztés

Férfi és villamos után sose fuss, tanácsolta nagyanyám.

Három órája futok, a bokacsontom fölötti részt feltörte az edzőcipő. Túl van már a víz-hólyagon, lejött a bőröm egy darabon, körülötte bedagadt. Tíz percem van arra, hogy eljussak a következő ellenőrzőpontra, ami a hegy tetején van, és én az emelkedő alján állok. A combom megkötött, mint a beton, gyalogláshoz szokott, nem ahhoz, hogy minden előzetes felkészülés nélkül, árkon-bokron át végigrohanjak harminc kilométert. Meredek az emelkedő, a rövidebbik utat választottam. Nem azt, amit az itiner ajánl. Az itiner nehezen olvasható, fénymásolt papírlap, átizzadt a tenyeremtől, amiben szorongatom, helyenként foszladozik. A profik nyakba akasztható műanyag tasakban hordják, a térkép és a tájoló mellett. Mit nekem térkép és tájoló, gondolom, majd követem a turistajelzéseket. A jelzések természetesen mindig akkor fogynak el, amikor útkereszteződéshez érek. Ilyenkor előveszem az itiner cafatjait és elolvasom, hogy az adótoronymnál forduljon északnyugat irányába. A profik második tulajdonsága az, hogy időben felkelnek. Már reggel hétkor a rajtnál állnak, otthon készített szendvicsekkel, két flaska vízzel. A Népligetben vettem egy szalámis kiflit, amikor lekéstem a buszomat. A következő balatonfüredi járaton megettem, és utána jóleső érzéssel bekuckóztam az ülésen. Arra riadtam, hogy le kellene szállni. Csopakon ugrottam le a buszról tévedésből, öt kilométerre a füredi rajttól, ahol a férfi reggel kilenckor várt. Együtt indultunk volna a harminc kilométeres teljesítménytúrán.

Gyalogszerrel érkeztem a rajthoz. Te vagy az utolsó induló, a többiek rég elmentek, mondták a segítők, hamarosan zár az első ellenőrző pont, szaladnod kell, hogy elérd. Egy ember óránként átlagosan négy kilométert halad. Úgy voltam vele, ha a túra felét futva teszem meg, minden bizonytalannal utolérem a férfit is. Az első százötven méteres szintemelkedést a Jókai kilátóig szívó-

ham nélkül bírtam, csak a hegyről ereszkedve szembesültem azzal, hogy a turistajelzés eltűnt. Sűrű bozóton átvágva sikerült újra megtalálni. Ruhámba beleragadtak a bogáncsok és tüskék, a hajam is párszor fennakadt az ágakon.

Több mint három órája futok, talpam alatt zizeg az avar. Néha megállok pár percre, kifújom magam. Ilyenkor elképzelem azt, hogy örökre itt maradok. Észreveszem, hogy a fák lombjain átör a napsugár, izzó, sárga foltokat festve a törzsekre és rám. A látvány mesészerű, olyan érzésem támad, mintha diafilmet vetítenének fölről, és én lennék az egyik szereplő. Amikor újra nekilódulok, felsőtestem előre dől, végtagjaim alig bírják követni. Érzem az inak kapcsolódását, a csontokat, izmokat. Függetlenül magamtól a fájdalmat, egyszerre lélegzem az erdővel, lassan és nyugodtan. Pulzusszámom lecsökken, csak a lépteim ritmusát érzem. A városban minduntalan eltévedek, az utcák egyenes vonalak, fejemben nem állnak össze térképpé. A városban idegen vagyok, itt kezdem magam kiismerni. Ösztönösen követem az ösvényeket. Ha kiérek egy rétre, a nap helyzete alapján tájékozodom. Most már nem kémlelem a távot, csak a következő lépésre koncentrálok. Nem érdekel a férfi, önmagamért futok, azért, mert képes vagyok rá. Az utolsó pillanatban érem el az ellenőrző pontokat, mindenütt megkapom a pecsétet. A Koloska-forrásnál eloltották a tábortüzet, az ebédből már nem jut, viszont a Recsek-hegyen két fiatal lány vár, kapok tőlük süteményt és teát, egyikük készítette. Ekkora hálát még nem éreztem soha. Az utolsó szakasz a legnehezebb. Hőemelkedésem van, fázom. Amikor kiérek az aszfaltozott útra, a fáradtságtól elsírom magam.

A férfi eltűnt. Ő is, ahogy a villamos, kötött pályán mozog. Feszültség nyitja-zárja az ajtaját. Megáll, felvesz egy utast, és amikor az le akar szállni, elengedi. Lekéstem, nem baj, majd jön a következő. Az, hogy hová tartok, úgyszincs az itineren.

Háromszék-Orbaiszék: „most vala itt...”

Az Antológia Kiadó gondozásában, Gazda József és dr. Kisfaludi-Bak Judit szerkesztésében jelent meg az a hiánypótló, összegző kötet, amely *Háromszék-Orbaiszék Kollégium* címmel mutatja be Körösi Csoma és Mikes szülőföldjét, a térség kivételes értékeit.

Részletek a tanulmánykötetből az *Alapítóány a Kelet- és Közép-európai Kutatásért és Képzésért és az Újnyugat Irodalmi Kör együttműködésében. Külön köszönet Agócs Sándornak.*

Az orbai székelyekre vonatkozó legrégebb okmányos adataink a 15. századból (a legelső 1419-ből) valók; a terület már a 16. században, 1562-ben az egységbe tömörült három szék – Sepsiszék, Kézdiszék és Orbaiszék – összevont Háromszék része lett.

A sepsi-székelyek sebesi (Szászsebes), a kézdi székelyek (Szászkézdi) környékéről kerültek mai lakóhelyükre. Székely Zoltán régész tudós feltárásai alapján a Zabola melletti Tatár-dombon a 11. század végétől a 12. század végéig használt magyar (és nem székely) temetőt tárt fel. Feltételezése szerint az egykori határőr falu népességét áttelepítették a Kárpátok túlsó oldala és a Szeret közötti „gyepűre”, s helyükbe jöhettek a 12. század végén, a 13. század elején az orbai székelyek.

„Pákiében diél van”

„Földünk közel fekszik a szászföldhöz, Barcasághoz, ennek köszönheti nyitottságát, s az átlagosnál gyorsabb polgárosodását is. Mi hagytuk el leghamarabb hagyományos viseletünket, s mi fogadtuk be leghamarabb a nyugat-európai táncokat, elsősorban a tangót és a keringőt, melyek már a 19. századtól részeivé váltak táncrendünknek. Ám peremhelyzetünknek köszönhetően volt egy konzerválódási folyamat is vidékünkön, bizonyos népszokások, hagyományok, s maga

a népköltészet is gazdagon élt tovább, még a 19. században is születtek új népballadánk, például Kovásznán és Cófalván is... S nyelvünk is archaikusabb az egész Kárpát-medencében megszokottnál. Még a falvak is a maguk módján megőrizték helyi nyelvjárási hagyományait, s székely – vagy azon belül is egyes helységekhez kötődő, ott élő tájszavainkat.”

Pákiében napjainkig megmaradt a magánhangzók igen zárt ejtése, az ié-zés. A környező falvakban mondás is lett az erre az ejtémódra utaló „Pákiében diél van” csúfolódás. Kovásznán, Zabolán is zártabb a magánhangzó-ejtés. Haralyban, Gelencén létezik az önálló hangértékű többféle „e”. Zágonban még az 1940-es években is pazar változatosságban éltek a múlt idő kifejezésének sokszínű formái. (Hová tevém a szemüvegemet, most vala itt.)

Sajátos építkezésformát is megőrzött a vidék. A közeli erdőknek hála, fából építkeztek eleink, a „gerezdes” háztípus alakult ki. Az építő gerendákat egymásba illesztették a sarkoknál, s hagyták picit kilógni az így kialakult gerezdet, erős és biztonságos szerkezetet adva ezzel az épületnek, ami kellett is itt, a földrengéses vidéken. S az udvar túlsó oldalán a tornácos házzal szemben állt az egy – ritkán két kisebb – helyiséges, úgynevezett nyári konyha, s az udvart hátul a keresztben álló egybeépített csűr és istálló zárta.

Székelykapuk – cserefából

A székelykapuk is bizonyos helyi sajátosságot kaptak. A háromszéki kapuk székelyföldi viszonylatban a legnagyobbak, cserefából készültek. (Gergyóban és Felcsíkban fenyőfából). Sohasem festett, de erőteljes domborítású a faragás rajtuk, s sajátosságuk lett a

kiskapu feletti, ácsolással kialakított áttöréses szerkezet.

Másik sajátos orbaiszéki kaputípus a három emberalakú (fejformában végződő) kapuzábé (kapusas) közé beilleszkedő, középen csúcsosodó két nyílós nagykapu, és a hasonló formára kiképzett kiskapu, melyek felső sávján bő másfél tenyérnyi széles faragott, gyakran sárkánykígyós díszítésű zárulék volt. Nagyban ez a kaputípus vette át a galambdúcos, fedeles, régi székelykapuk helyét is. S ehhez a formához igazodnak a székely „gyalogkapuk”, melyekről hiányzik a felső tetőzet, ám a kapufélfák őrzik a régi székelykapuk felfelé kúszó-életfás faragásmotívumait.

Jellemző Orbaiszékre, s általában egész Székelyföldre az, hogy az emberek „ezermesterek” – az önfenntartó életforma alakította ki sokoldalúságukat. Minden székely gazdaember alapfokon gazdálkodó és állattartó volt, gabonát és növényeket (kendert, lent, napraforgót) egyaránt termesztett. A gabonát megőrölték a közeli vízimalmokban, az aszszonyok pékek is voltak, teknőikben dagasztották, majd a kasokba szétszaggatták, ott kelesztették, végül szép pirosra megsütötték, s aztán „meg is verték” a kenyeret. (Értsd: a vastag haját lepattogtatták róla.) Utóbb a pékipar átvette ezt a „vert házi kenyér” formát. A régi hajlékok velejárója volt a ház mellett lévő búbos kemence. A hagyományos életforma tette – például Kovásznát, ahol a juh-tenyésztés is igen fejlett volt – a szövést az egyik központjává. Egyedül a vasművesség, kovácsság és valamennyire a kádárság számított külön mesterségnek.

Régen falumesterségek léteztek. Csomakőrösön szitát szőttek, és vékonyra hasított nyárfából kávéat készítettek a szitának. Zágon és Páva határában a fazék- és kályhacsempe-készítés volt jellemző. Orbaiszéken keresztzemes öltéssel varrtak főleg geometrikus mintákat. A faragást úgyszintén általános foglalatosságnak tartották. Mindenki népművész is volt – a maga módján...

Éltek az egymást megsegítő hagyományok: kaláka az aratásnál, cséplésnél, ház-

építésnél. Ha valakinek leégett a csűrje, kalákában vitték be a fát az erdőből, kalákában faragták ki a gerendákat, s újra is építette a falu.

A vidék több jeles szülöttet is adott a magyarságnak, hogy csak a legismertebbeket említsük: Kőrösi Csoma Sándor mellett másik két jeles kelet-kutatónk, Szentkatolnai Bálint Gábor és Barátosi Balogh Benedek is háromszéki illetőségű. Zágon adta Mikes Kelemen, a régi magyar próza legnagyobb egyéniségét; Páva Pávai Vajna Elek utazót, és Pávai Vajna Ferenc geológust; Gelence Jancsó Benedek polihisztor író és publicistát; Zágonból való a 20. századi színésznagyság, Kiss Manyi; s Kovásznán született és élt Fábrián Ernő, történész, filozófus, író.

A balladák földjén

Cófalva kicsi, de egyáltalán nem jelentéktelen falu. Északi határában, az 550 méter magas Várhegyen állt a Székelybánja vár, melyet az 1562-es székely felkelés után büntetésből építtetett János Zsigmond fejedelem. A falu temetőjében nyugszik Csia Domokos, aki az 1848/49-es szabadságharcban végig az ágyúöntő Gábor Áron mellett szolgált. S itt porlik Katona Ida és Katona Zsiga teste, Ida sírján a felirat most is jól olvasható.

A máig talán leghíresebb háromszéki népballada tragikus sorsú szereplői ők: egy báli estén Zsiga a temetőben agyonlőtte szerelmét, a kollektor (az adószedő) lányát – akit módos anyja nem akart a szegény fiúhoz (a lány második unokatestvéréhez) engedni –, majd magával is végzett.

A tragédia, amely megrázta az egész környéket, 1906-ban történt, Ida még 16 éves sem volt. A balladának kilenc változata szerepel a Háromszéki népballadák című kötetben (Faragó Albert, 1973: 468-475), ezek egy részét a szomszéd falvakban gyűjtötték. Mi a 67 éves Csíki Mihályné Kató Mária által 1969-ben elmondott egyik cófalvi változathoz (annak hét versszakából) idézzük az első három, és az utolsó versszakot:

Katona Ida*(Az egymásért haló szerelmesek)*

Hallottátok, hogy Cófalván mi történt:
A kollektor Ida lányát meglőtték.
Vérét vették, mint a fogolyhadárnak,
A kollektor Ida nevű lányának.

Jön a péntek, jön a szombat, vasárnap,
Sepergetnek a cőfalvi leányok.
– Seperd, Ida, udvarodat tisztára,
Jön a Zsiga, recsegős a csizmája.

– Én az éjjel jaj de szépet álmodtam:
Önmagamat zöld koszorú közt láttam.
Jaj de szép volt álomban az éjszaka,
Gyere, Zsiga, készüljünk a halálra (...)

Jaj de búsan harangoznak Cófalván,
Két koporsót kísérnek egymás után.
Mind azt veri mind a két oldalába,
Iduskának a faluba nincs párja.

„Óvom a szót, a hazulról hozottat”

Csomakőrös Erdély határán, a Kárpát-nyarulat belső felén, a Berecki-hegység és a Kőrös-patak által körülölelt festői környezetben terül el, Kovászna városától 3 kilométerre délnyugatra. Közigazgatási szempontból jelenleg Csomakőrös Kovásznához tartozik. (Sepsiszéki Nagy, 1998: 9, ill. 233). Orbán Balázs szerint a település nevét „Köröncs nevű székely őstől (Upolet rabonbán fiától) nyerte. 1567-ik évi regestrumban Keoreosnek van 14 kapuval bejegyezve” (Orbán, 1869: 156).

A településen született Kőrösi Csoma Sándor, 1784-ben. Más vélemények szerint később, 1787-ben vagy 1788-ban (lásd: Szilágyi Ferenc munkáit). Édesapja Csoma András székely határőr, édesanyja Getse Krisztina volt. Tanulmányait a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban folytatta, ezen idő alatt akkori történelemtanára, Herepei Ádám hatására kedvelte meg a magyar őstörténetet, aminek vizsgálataira aztán egész életét szentelte.

A kelet- és magyarságtudomány egyik úttörője, a tibeti-angol szótár megalkotója, fáradhatatlan, szorgalmas, alázatos jelleme, tudásvágya (legalább 13 nyelven írt és beszélt) miatt ma is példakép. Szülőhelye 1904-ben vette fel a Csomakőrös nevet (Sepsiszéki Nagy, 1998: 233).

„A templom utcáját követve rábukkantunk egy gyönyörűen faragott, indás virágmintás, tulipános székelykapura, ami a Kőrösi szülőházaként berendezett – eredeti szülőháza leégett, ám a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület kezdeményezésére megépült annak hasonmása – emlékhelyre nyílt. A házban a korabeli székely határőr-család mindennapi életét bemutató kiállítás, illetve a kutató leszármazástáblája is megtalálható.”

*„Mint kagyló testébe fogadott gyöngyét
(pedig valami véletlen áram sodorta),
óvom a szót, a hazulról hozottat.*

Idegen csendben rügyezik ki bokra.”

(Magyari Lajos: Csoma Sándor naplója)

Az emléképalás ma is értékteremtő erővel bír a térségben. Amellett ugyanis, hogy a keletkutató nyelvész és tudós emlékére évente ünnepek keretében helyezik el a kegyelet koszorúit Kovásznán és Csomakőrösön, ezek az ünnepek jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a vidéki kisváros országhatárokon átívelő kulturális, turisztikai és gazdasági kapcsolatokat alakítson ki, és egyfajta szellemi műhelyévé váljon a Csoma- és magyarságtudatnak.

Orbaiszéken a Csoma-emléképalás bölcsője az iskola. Az értékátadás egyik legszebb példája pedig az iskola volt diákjának, az ELTE régészhallgatójának vállalása. Konrát Árpád még középiskolai tanulmányai idején határozta el, hogy megjárja Csoma útját. Ez a terve 2018-ban vált valóra, amikor a Csoma Szobája Alapítvány önkénteseként Zanglában személyesen is hozzájárult a zanglai palota állagmegőrzési munkálataihoz. Úti beszámolóját azóta több száz fiatal meghallgatta határon innen és túl.

Mikes Kelemen jelképes hazatérése

*„Úgy szeretem már Rodostót,
hogy el nem felejthetem Zágont”*

(Mikes Kelemen 37. levele)

Zágon a történelmi Háromszék vármegye délkeleti sarkában, a Zágon-patak mentén elhelyezkedő település; Árpád-kori eredetű, birtokosai a Mikes, majd a Szentkereszty családok voltak; a falu központjában álló kúria volt birtokaik székhelye.

Mikes Kelemen Zágonban, vélhetően 1690 augusztusában látta meg a napvilágot. Nagybátyja, gróf Mikes Mihály ajánlására 1707-ben Rákóczi fejedelem maga mellé vette belső inasnak. 1711-ben, amikor Rákóczi elvesztette a szabadságharcot, kíséretével emigrált. 1717-ben Törökországba érkeztek, ettől kezdve naplót vezetett levél formában, mely kalandos, mai napig több ismeretlen, feltételezett részlet és körülmény útján 1794-ben *Törökországi levelek* címmel jelent meg.

Rákóczi fejedelem 1735-ben bekövetkezett halálával magára maradt Mikes Kelemen, és a többi bujdosó is. A szultán kinevezte a rodostói magyarok vezetőjének. 1761. október 2-án tért örök nyugalomra Rodostóban, ahol megbecsülést szerzett, így szinte biztosra vehető, hogy nem temették tömegsírhoz. Nyughelyének az örmény temetőt sejtik, hiszen a római katolikus, helyi családba be nem házasodott bujdosókat ide temették el.

2011-ben Mikes feltételezett sírjáról, a magyarországi Rodostó Alapítvány szervezésében, egy cserefából készült koporsóban rodostói föld „érkezett” Zágonba, s Rodostóba is vittek zágonit. 2012. augusztus 25-én az erdélyi településen, ünnepség keretében, elhantolták e becses földdarabkát, így ha szimbolikusan is, de a szülőföldjén pihenhet Mikes Kelemen, akit Szerb Antal így méltatott:

„Benne teljesedik ki az erdélyi szellem önmaga felé forduló, magát tanulmányozó iránya, az individualista Erdély legfőbb irodalmi mondanivalója, és mély vallásosságnak meg széles humánumnak az a szintézise, ami szintén erdélyi hagyomány volt Dávid Ferenc óta.”

CZEIZEL ENDRE

A Nyugat Plusz 2012 őszi száma (I/1.) közölte Czeizel Endre (1935-2015) Pfaundler- és Kennedy-díjas orvos-genetikus, irodalomtörténész Arany Jánosról szóló esszéjét. Az elemzést a költő-géniusz és egykori szerzőnk, barátunk előtt is tisztelgve jelentetjük meg – a Nyugat Plusz, X. ünnepi kiadványában (2020).

A szenvedő géniusz: Arany János

Arany Jánost én nemcsak nagy költőnek tartottam, hanem a sok szélsőséges kedélyű költő-géniusz között a maga harmonikus és bölcs személyiségével amolyan kivételnek is.

Amit csak megerősített költői hitvallása, miszerint érzekelve a magyar poétaság önsorsrontó következményeit, ő tudatosan földön járó ember akart maradni:

*Mindig marad – ha a fejére áll is –
Őnála valami vaskos, reális.*

(*Bolond Istók*, Második ének, 119. 1873).

Éppen ezért órá inkább a konformista társadalmi viselkedés volt a jellemző. Nem véletlenül lett a Magyar Tudományos Akadémia titkára és élt sokkal hosszabb ideig, mint kortársai.

Mindezek ismeretében fogtam hozzá családfájának és betegségeinek (mi ezt, orvosok, kórtörténetnek nevezzük) értékeléséhez, és ekkor megdöbbenve szembesültem sokszoros pokorra járásaival, amely a sok szerencsétlen sorsú magyar költő-géniuszhoz hasonlítva is megrázó volt számomra.

Az elvesztett nemesség és testvérek

Arany János elszegényedett nemesi család leszármazottja. Távoli ősei: Arany János és ifjabb

Arany Ferenc a nemességet 1635-ben I. Rákóczi György erdélyi fejedelemtől kapták. A rebelis erdélyi fejedelmek adományozta nemesség és az ezzel járó kiváltságok az 1711-ben kötött szatmári béke, valamint Erdélynek a Habsburg-birodalomhoz csatolása után hatályukat veszítették, illetve megerősítésük külön és bonyolult bizonyítást igényelt. Az Arany leszármazottak nemességét azonban nem erősítették meg, mivel egy generáció hiányzott a pedigréből. 1778-tól kezdve ezért az Arany-famíliák számos pert indítottak nemességük visszaszerzéséért, sikertelenül. A legutolsó pernek, 1814-ben már a költő édesapja is részese volt, ez sem hozott eredményt. Emiatt írta Arany János: *Kutyabőröm nem hiányzott, / De hibás volt dátuma...* (Árkádia-féle, 1853). A hosszú és sikertelen pereskedés okozta kiadások is hozzájárultak Arany János nagyszüleinek és szüleinek elszegényedéséhez.

A költő leendő édesapját, a Nagyszalontán élő Arany Györgyöt írástudó, értelmes, kálvinista *parasztemberként* jellemezték kortársai, vagyis a korábbi nemesi famíliából származó férfi és családja már a parasztok életszínvonalán élt. Feleségül az ugyancsak nagyszalontai Megyeri-család Sára nevű lányát vette el 1790-ben. Tíz gyermekük született. Az elsőszülött Sára 1792-ben látta meg a napvilágot, akit még kilenc gyermek követett, általában 3 éves időközökben. Közülük 8 (!) azonban korán, csecsemőként vagy kisedeként meghalt. A 10. gyermek volt Arany János, akit édesanyja 45 éves

korában 1817. március 2-án hozott a világra. Neki elapadt a teje, ezért az éppen akkor szület, és a kisfiúnál 25 évvel fiatalabb elsőszülött Sára nővére szoptatta őt is. A nővér ezért hívta öcscsét *Jani fiamnak*.

A család nagyon szegényes körülmények között élt egy kis sárfalú, náddal-szalmával fedett bogárhátú viskóban, joggal írta tehát később a költő:

*Szülőhelyem, Szalonta,
Nem szült engem szalonba;
Azért vágyom naponta
Kunyhóba és vadonba.
(Szülőhelyem, 1865 körül)*

Ráadásul hatéves korában házuk leégett, ezt követően az istállóban tengették életüket.

Arany Jánost édesapja gondos nevelésben részesítette: *alig 3-4 éves koromban apám... hamuba írt betűkön megtanított olvasni*. Az apjától halott meséket ezt követően olvasási élményekkel is kiegészíthette, ezért *mire iskolába adtak... már nemcsak tökéletesen olvastam, de némi olvasottsággal is bírtam*. A testileg fejletlen fiúcska így szellemi koraérettségével amolyan csodagyermeknek tűnt a felnőttek és tanítója szemében. Sőt, már nyolcéves korában kikíváncoztak belőle a sajátos ritmusban és rímekkel megfogalmazott mondókák.

Szülei fiúkat mindenképpen taníttatni kívánták, hogy pap vagy más „úr” legyen. Szegénységük miatt azonban 15 éves korától tanulásának anyagi feltételeit más gyermekek korrepetálása révén neki kellett előteremtenie. A csodagyermekből a debreceni kollégiumban ezért már csak eminens lett, sőt végül iskoláit sem fejezte be, mivel a fiatalember:

*S mindig valami olyanér sóvárog,
Mit nem tanítanak a tudós tanárok.
(Bolond Istók, Második ének, 21. 1873).*

Tizenéves korában a képzőművészet, majd a színészet kísértette meg.

A sikertelen színészkaland után szülővárosában tanítói, majd hivatali munkát vállalt.

Önképzésének köszönhetően azután korának egyik legnagyobb műveltségű értelmiségije vált belőle, a latinon és németen kívül könyvekből megtanult görögül, franciául, angolul, olaszul. Így fordítani is tudott e nyelvekből, noha ezeket nem beszélte. Közben írogatott is, aminek első eredménye *Az elveszett alkotmány* (1845), majd betetőzése a *Toldi* (1846) lett. Így, mint Petőfi írta: *tűzokádó gyanánt tenger mélységéből egyszerre bukkant ki magyar Homéroszként*.

Családi tragédiái

Arany János 1840. november 19-én vette feleségül a nála egy évvel idősebb Ercsey Juliannát, és az 1839 óta tartó *lelki frigy* után hosszú házasságuk híresen harmonikusnak bizonyult. A feleség jó „gazdaasszonyként” nyugodt családi hátteret biztosított a költő számára, de gyakori betegeskedései miatt csak két gyermeket szült.

Arany *Júlika* 1841. augusztus 9-én jött a világra, de egészségével sok baj volt, ezért testi fejlődése is gondot okozott, ahogy apja írta: *Julcsa... fölfelé nem igen nő, de szélesedik*. 1863-ban a külföldi egyetemeken tanult, és a nagy műveltségű Szél Kálmán nagyszalontai református lelkész felesége lett. Hamarosan, 1865-ben megszületett kislányuk: Piroska. A névválasztás Arany Jánosnak köszönhető, aki akkortájt a *Toldi szerelmén* dolgozott, és e műve nő főhősének nevét ajánlotta unokájának. Arany Julianna számára azonban a szülés – a kialakuló méhgyulladás, majd a következményes hashártyagyulladás miatt – végzetesnek bizonyult. A kislánya megszületését követő 5. hónapban, 1865. december 28-án meghalt, és ez a tragédia édesapja költői pályájának időleges elnémulásához vezetett. Arany János és felesége egyetlen unokájukat magukhoz vették. A kis Szél Piroska jelentette Arany János alkonyának legtöbb örömét. A költő nem élte meg Piroska korai, 21 évesen bekövetkezett halálát, amely a tbc rováására írható. Ezzel a költő-géniusz családja 1886-ban kihalt.

Arany János második gyermeke az 1844. március 24-én született László volt, aki kitűnő tanulóként végezte el elemi- és középisko-

láit. A magas, jóképű fiatalember a budapesti egyetemen jogi doktori diplomát szerzett, mégpedig kitüntetéssel. A Magyar Földhitel Intézet munkatársaként bejárta a számarlértát egészen az igazgatóságig. 1887 és 1892 között országgyűlési képviselővé is megválasztották.

Arany László szépirodalmi tehetségének sokáig nem adta jelét, nagy meglepetést keltett ezért, amikor 23 évesen *Elfrida* című költeményével elnyerte a Kisfaludy Társaság 1867. évi jeligés pályázatát. Ugyanezen társaság 1872–73. évi, megintcsak jeligés pályázatán újra első lett *A délibábok hőse* című művével. A kortársak meghökkenésére azonban a következő, sikert nem arató műve, *A hunok harcza* után, 30 éves korától többé nem írt szépirodalmi művet. 1875-ben, 31 éves korában Szalay Gizellát, Szalay István miniszteri tanácsos lányát vette feleségül. Házasságuk gyermektelen maradt. Mendemondák szerint azonban Arany Lászlónak volt egy házasságon kívüli fia, *akit a nagyanya az anyjával együtt elűzött a háztól*. Arany László 54 éves korában eléggé tisztázatlan körülmények között hunyt el, halálát tízfusszal magyarázták.

Arany János családtörténete két szempontból érdemel figyelmet. Az egyik a sok tragédia, nyolc testvérét és lányát veszítette el, de unoká-

ja is csak 21 évig élt. Mindezek megmagyarázzák azokat a depresszióit, amit az irodalomtörténészek alkotói válságokként értékelték. A másik, hogy azon kevés költő-géniuszhoz tartozott, aki a hűséget fontosabbnak tartotta, mint a kalandot, vagy a szerelem elmúlása után az újabb boldogság keresését. Az előbbire történik utalás a *Bolond Istók* második énekének (1873) életrajzi ihletésű történetében is, amikor rövid színészi pályája során Klárcsi kisasszony, a szubrett, Arany Jánost szerelmi légyottra hívta. Válasza:

*Késő van, instálom, mivel az olcsó kegyet
Megútálá – mint borban a legyet.*

Házasságáról pedig azt vallotta:

*Ifjú voltál, ifjú voltam,
Árva voltál, én szegény:
Nem volt messze olyan össze-
Illő pár a föld-tekén.*

(*Nőmhöz*, 1869).

Körtörténete

Arany János születése a korszak egyik legínségesebb évére esett, ráadásul szülei nagy szegénységben éltek. A rossz táplálkozás miatt ezért a gyermek testi fejlődése visszamaradt. Tizenévesen azonban a fizikai munkából is kivette részét, aminek köszönhetően megerősödött. Felnőttkorában sógora, Rozvány György szerint *Ép testalkatú, jól fejlett ember volt, közepesenél valamivel magasabb. Csontszerkezete, kidomborodó izmai viszonylagos erőt mutattak alkatával*. Idősebb korában súlyfeleslege miatt már piknikusnak tűnt.

Már tizenéves korában sok baja volt a szemével, rövidlátása (miopiája = myopiája) miatt:

*A tábláig sem ért el szemsugára,
A legszebb képlet rajta – szürke folt;...*

*Ha széttékint... aligha lát sokat
Szegény myopsunk, bárhogy pislogat.*

*S ez nem csekélység. – Oh, ha negyven évem
(Vagy közel annyi) nem lett volna vak!*

(Bolond Istók, Második rész,
24, 42. és 43-44. szakasz, 1873)

1877-ben látásának további súlyos romlása következett be, emiatt idősebb korában írni csak nehezen, óriási betűkkel, olvasni meg sehogy sem tudott. Általában unokája olvasott fel neki.

A rossz szociális körülmények között élő kisfiúnak ismételtelen voltak torok- és mandulagyulladásai, majd ezekhez kapcsolódó középfülgyulladásai. Akkor még az ilyen betegségeknek sem volt hatékony kezelése, ezért középfülgyulladása, a dobhártya károsodása révén, magyarátatát is adhatja bal fülének bizonyított siketségére. (Időskorára azután másik fülének hallása is jelentősen megromlott.)

Reumatikus fájdalmai is gyakorta voltak a derekában és lábaiban, mivel ízületei nagyon érzékenyek voltak a szeles időre és a huzatra. Ablakára emiatt kívülről egy kis fehér vászonlobogót helyezett, aminek lengésétől tette függővé naponkénti sétáját. Sajátos gyógyimódot is alkalmazott e bajára, viaszkos vásznat tett a test ama részére, amelyet léghuzat ért.

Életében leghosszabb ideig fejfájása és fülzúgása okozott gondot, ami már 22 éves korától jelentkezett. E bajának oka magas- illetve ingadozó vérnyomása lehetett. Tompa Mihálynak is erről panaszkodott: *Nagyobb baj az, hogy én bizonyos fej- és fülzúgásban szenvedek, s a régi hajlamom, miszerint a vér agyamra tolul, s miért a nyakkendőt sem tűrhetem, naponként erősödik... hol tompább, hol élesebb fájdalommal párosulva, mi rendszeren nagy szellemi lomhaságot eredményez.* Félt, jogosan, az agyvérzéstől. A fejfájás, szédülés, fülzúgás, vagyis hogy *sistereg a füle, mint nedves fa a tűzön* holtáig nem hagyták el, és ez kihatott munkaképességére is.

Magas vérnyomása egy idő után természetesen nagyon megterhelte a szívét is. Hiszen a vérkeringés e pumpájának ilyenkor sokkal nagyobb erőt kell kifejteni összehúzódásakor, hogy a vért a beszűkült perifériás ereken átáramoltassa. Mindezek súlyos következményekkel jártak: *Hétfőre virradón oly rosszul lettem – a*

vérkeringés rendetlen volta miatt –, hogy egész kényelemmel csak azt vártam, mikor fog már szívűtésemm végképp elállani... Pulzusom úgy meglassűdott, hogy csak elvűtve ütűtt egyet, azonban minden fájdalom nélkül – tájékozta Tompát 1860. június 25-én. Késűbb szívritmus-zavarok is jelentkeztek. Lassan kialakult a szívűlűgtelenség minden tünete: ajkainak elűkűlűse (cianűzűs), lábának vizenűűje és a dobverűűjjak.

Szív- és őrrendszeri betegsűgeinek romlásához bizonyosan hozzájárűltak légzűszervűnek idűlűttű válű bajai is, mivel őrűs pipázűkűnt a dohánnyal folyamatosan mérgezte szervezűt, őrűsűsorban a tűdejűt. Idűlűttű válű légzűszervi betegsűge őrűllandű gűrűcsűs kűhűgűsűhez vezetűt. Reggelente az őrűszaka felgyűlemlűt slejm kikűpűkűdűse keserűtűte meg az őrűletűt. Sokszor csak mellkasára gyakorolűt kűlűsű nyomással tudűt belűle kiprűselni a tűdűben kűpzűdűtt nyakűt. Kűhűgűse és fulladása miatt sokszor őrűszaka fekűdni, őrűgy aludni sem tudűt (egyszer 17 napig...).

1869 őrűszűn azonban olyan betegsűge keserűtűte meg őrűletűt, ami őrűrűthűvű teszi, hogy ettűl kezdve miűrt kerűlűte az emberek társaságát. A máj tájűkon egy nűvekvű dagana-tűt vűt őrűszre. Mint kiderűlűt, az epekű okozta pangás gyűlladással társult, és az epehűlyag kűrűl talyog alakult ki. A genny feszűtűse nagy fájdalmaűt okozűt, mindaddig, aműg valamerre nem tudűt őrűttűrni. őrűgy haladhatűt e talyog, az isműtlűdű kiűjűlűsok során, a hasfalón őrűt kifelű. (Szerencsűre, mivel ha befelű, a hasűreg felű halad, bizonyosan vűgzűtes kűvetkezműnyekkel jűrt volna.) 1870 elejűn a jobb bordaűv alatti dudoron már kűkes elszűnezűdűs mutatkozűt. Ekkor Eűtvűs Jűzsef és Deák Ferenc - tudomást szerezve kűnjairűl – elűkűlűtűk hozzá Kovács Sebestűyen Endre sebűszprofesszűrt, aki 1870. január 13-án a lakásán zsebkűsűvel – őrűzűstelenűtűs nűkűl – megnyűtűta a talyogűt, amelybűl hárűm nagy epekű őrűrűlűt ki. A kűvetkező hárűm nap és őrűjűl – nagy kűnok és sebláz mellett – műg továbű 8-9, mogyorűnyű-kűsdiűnyű epekű talyogozűt el. (Ezek kűzűl nűhány most a nagykűrűsi Arany János műzeum lűtványűsága...)

A sebnylás élete végéig nem hegedt be, és e sipolyon keresztül ettől kezdve folyamatosan bűzös váladék szivárgott, amely napi kétszeri kötözést és karbolsav-kenőcsös kezelést tett szükségessé élete maradék 12 évében. A tüdőbetegségét kísérő gyakori köhögés is eves folyadékot préselhetett e sipoly-nyíláson át, kifelé. Arany János úgy érezte, hogy e napi kezelések ellenére a belőle áradó bűz mások számára is kellemetlen lehet, ezért igyekezett az emberektől kellő távolságot tartani.

Az elhatalmasodó fejfájása és fülzúgása, majd az epehólyagsipoly okozta szenvedése, súlyos látás- és hallásromlása, végül szív- és tüdőelégtelensége, majd az ezek miatt is gyakorta jelentkező depressziói bizonyosan olyan mértékben keserítették meg az életét, amely már az alkotást is akadályozhatta. Ilyen súlyos bajok halmozódása mellett még élni is nehéz, nemhogy Arany János-i költeményeket írni. Milton vaksága, Beethoven sükettsége, Vörösmarty szív és érrendszeri betegsége miatt szenvedett, Arany Jánosnak mindezek együttesét kellett elviselnie. Ő tényleg megszenvedte az életet:

*Szenvedek én egyben-másban,
 Vén hurutban, fulladásban,
 Rokkant ideggyengeségben,
 Félvakságban, siketségben,
 S impertinens dicsőségben.*

(*Szenvedek én...* 1877-78.)

Halála

Arany János élete utolsó éveit már jórészt otthonában töltötte, legfeljebb a Margitszigetre merészkedett ki. A végső kimenetelhez az 1882. október 10-én, az egyik ilyen sétajakor szerzett megfázása vezetett. Zsebóráját akarta megnézni, ezért teljesen kigombolkozott, és akkor a hűvös szél átjárta testét. Október 11-én már nátháról panaszkodott. Október 13-a és 15-e között 39 fok körüli lázat okozott hevennyé vált hörghurutja, magas pulzus-számmal és fulladással. Október 16-tól a láza

jelentősen mérséklődött, de erőállapota erőteljesen hanyatlott. Október 22-ére virradó éjszakát azonban nyugtalanul töltötte, nagyon gyengének érezte magát. Reggel egy csésze kávé elfogyasztása után saját lábán ment át a másik szobába, míg hálólhelyét kiszellőztették. Önerejéből tért vissza szobájába, leült az ágy közelében lévő székre, ekkor eszméletét veszítette. 1882. október 22-én 11 óra 50 perckor megállt a szíve. Utolsó szavai: *különben mindegy voltak, amit a Hány óra* kérdését követően mondott.

65 évet élt, a Kerepesi temetőben László fiával egy sírban nyugszik.

Arany János tovább élt, mint a kortárs magyar költő-génuszok, mégis a fennmaradt festmények, metszetek, fotók szemléletes bizonyítékai korai megöregedésének, sőt megrokkanásának. Az 1880 márciusában készült utolsó fényképen nem egy 63 éves, hanem egy teljesen ősz, nagybeteg, elaggott férfit látnunk távolba révülő tekintettel.

Arany János különleges példa számomra, igazán nagyon sokat szenvedett, mégis elviselte, és képes volt életét csupán szomorú rezignációval a következőképpen értékelni:

*Az életet, ím, megírtam;
 Nem azt adott, amit vártam:
 Néha többet,
 Kérve, kellve, kevesebbet...*

*Most, ha adná is már, késő:
 Egy nyugalom vár, a végső:...*

(*Epilógus*, 1877)

Sokszor nehezen viseljük el családi bajainkat és kisebb-nagyobb betegségeinket. Ha arra gondolok, hogy Arany Jánosnak milyen családi tragédiákat és súlyos betegségeket kellett elszenvednie, mégis, ezek ellenére is, képes volt költészetében az emberi humánus minden értékét megmutatni, akkor csak mély megrendülésnek adhatok hangot. Rá igazán illik az ógörögök vélekedése: sok van, ami csodálatos, de az embernél nincsen csodálatosabb.

RÓNAY LÁSZLÓ

A Nyugat Plusz 2014. őszi számában (II/3.) közölte Rónay László (1937-2018) Pro Ecclesia Hungariae-, Arany- és Komlós Aladár-díjas irodalomtörténész személyes hangvételű írását Márai Sándorról. A művet a Márai-évforduló (a jeles író, költő, újságíró 120 éve született) alkalmából, a szerző előtt is tisztelegve jelentetjük meg – a Nyugat Plusz, X. ünnepi kiadványban (2020).

Morzsák Márairól

Azzal a jelenettel kezdeném, amely a Föld, föld...-ben is olvasható. Az író elmondja barátjának, hogy elege van, elmegy. Nem csoda, hogy így döntött, hiszen az uralkodóvá lett kultúrpolitika leghevesebb kiszolgálói egyvégtében bíralták, támadták, attól is elvették a kedvét, hogy folytassa a Sértődötteket, amely ráadásul a függetlenedni vágyás, a belső „hangtól” való szabadulás igényét is megfogalmazta.

„Gyurka, én elmegyek” – fordult az író édesapámhoz a Margit utcai vendéglőben, amely azért volt fontos számára, mert jó bort mértek. „Elmegyünk” – javította ki önmagát. Fellelkesített a közlés. Ott üldögéltem apám oldalán málnaszörpöt kortyolgatva, s meglehetősen ellenszenvesnek éreztem a magasra nőtt író, akinek egyetlen jó szava sem volt hozzám, a tizenegy éves fiúhoz. Elmegy? Istennek legyen hála!

A szokottnál hosszabban búcsúztak el egymástól, aztán elváltak, soha többet nem látták egymást, ahogy az író azokat a rokonaikat sem, akikkel együtt ünnepelték 1944-ben Sándor napját, miközben a német csapatok megszállták Magyarországot. A vendégek távozása után tűnődve szemlélte gondosan összeválogatott könyveit, egy nagy kultúra jelképeit, amelyeket maga alá temettek a szétlőtt ház romjai. Jelképes tény volt ez is; a Budapestet elfoglalók eltiporták azt a polgári kultúrát, amely Márai számára otthonául szolgált.

Felállt, ügyet sem vetve rám, elment. Csak sok-sok év után értettem meg e távozás jelen-

tőségét, valódi mondanivalóját. Elment, és ahogy a vonat áthaladt a határmenti hídon, hatalmába kerítette a szabadság félelme és felelőssége.

Amikor végigolvastam könyvében ezt a jelenetet – apám gondozta a Márai-sorozatot Révainál, és ma is őrzöm a „Rónay Györgynek szeretettel” dedikációval ellátott könyvet, noha szép summát ígértek érte –, már lelkesen olvastam emigrációban kiadott műveit, elsősorban Naplóit, valamennyit Szabó Ferenc jezsuita atya, a Vatikáni Rádió magyar szekciója vezetőjének jóvoltából kaptam meg. Egyre erősebb lett az a meggyőződés, hogy nélküle Kosztolányi és az újabb magyar próza hiányos, ezért elkezdtem feltérképezni életművét az avantgárd versektől az akkor ismeretes művekig. Az volt a szerencsém, hogy a „Sóskának” becézett irodalomtörténetnek a nyugati és a tengerentúli irodalmakkal foglalkozó fejezetében rám esett a Máraival foglalkozó rész, így „hivatalból” is foglalkozhattam vele.

Márai Sándor az emigrációban címmel írt tanulmányom folyóiratban is megjelent. Nem mondhatnám, hogy általános lelkesedést keltett, a kultúrpolitika akkori irányítója önsorsrontónak nevezett egy értekezleten (nyilván ideológiai megfontolásból, hiszen tudott volt, hogy pontosan látta, mi a jó és mi a rossz, ez azonban nem akadályozta abban, hogy a „tiltott” írók közé soroljon kitűnő szerzőket), viszont kárpótolt Szőnyi Zsuzsa Márainak írt egyik levelének az a kitétele, hogy „a kis Rónay tanulmánya igen jó”.

Pedig akkor már olvashattam az író nekem küldött sorait, amelyekben megtagadta, hogy a Nyugattal való kapcsolatáról emlékezzék. Soha nem írt a folyóiratba – közölte elutasítása okát. Ez persze nem felelt meg a valóságnak, hiszen első mesterét, Török Gyulát ő búcsúztatta szép nekrológiájában, később pedig Jules Renard naplójáról írt hosszú tanulmányt. Azt nem tudhatta, hogy alapos letolást kaptam a Petőfi Irodalmi Múzeum zordon igazgatójától, mert felvettem vele a kapcsolatot. (A levele alighanem a múzeum kéziratárában olvasható.)

Lelkiismeret-furdalást éreztem „elmegek” kijelentése után érzett lelkesedésem miatt, úgy véltem, tartozom neki, ezért kezdtem el életművének szentelt könyvem megírni. Tudtam, nem foghatok egy teljes monográfia írásába, fogalmam sem volt, mit rejt sokat emlegetett hajóladája, amelyben kiadatlan írásai rejtőztek, csak annyit tudtam, hogy tervezett Jézus-regényét is rejtí (ebből lett a Harminc ezüstpénz, a Júdás-regény, amelyhez végigtanulmányozta az Ó- és Újszövetségi Szentírást, és impresszióiról nagyon figyelemre méltó megjegyzésekkel gazdagította naplóit).

Amihez hozzáférhettem, elolvastam. A Halotti beszéd mélyen megrendített, érezni lehetett benne az emigráns lét mély fájdalmát. Egy magyartanároknak szervezett továbbképzésen felolvastam. A légy zümmögését is hallani lehetett, szem nem maradt szárazon, döbbenetes hatást tett minden résztvevőre.

Hiányosan, töredékesen, de elkészültem az írással, a Magvetőnek adtam be. Szerkesztőm-

ÉMLÍTETT NEVEK, SZEMÉLYEK

Rónay György – Költő, író, műfordító, esszéíró, irodalomtörténész. Az Ezüstkör alapító-főszerkesztője. 1945-től a Vigília szerkesztőbizottságának tagja. A szerző édesapja.

Szőnyi Zsuzsa – Szőnyi István festőművész lánya, a Vatikáni Rádió munkatársa. A római Triznya-kocsma irodalmi szalon társalapítója. A Köztársasági Érdemrend parancsnoki fokozatának aranykeresztjét adományozta neki az olasz állam 1999-ben. 2014 márciusában Budapesten hunyt el.

Török Gyula – 1908-ban a kolozsvári Újság regény pályázatának nyertese a Kis Ferkóval. Később az Ellenzék hírlapírója, majd Pesten a Magyar Hírlap munkatársa. Ady Endre barátja, a Nyugatban is megjelentek írásai. Fő műve: A Zöldköves gyűrű.

Jules Renard – Francia író, a Goncourt Akadémia tagja. Fontosabb művei: Csutak úrfi (1894), Természetes történetek (1896), Törés élvezete (1898), Nyolc nap vidéken (1906).

Furkó Zoltán – 1969-től a Magyar Rádió filmes és képzőművészeti adásainak szerkesztője, később a Magyar Televízió osztályvezetőjeként a „Szép szó” műsor szerkesztője, sorozatdramaturg. Az Ajtósi Dürer könyvkiadó alapítója. Fontosabb művei: Magyar rádiózás hőskora, a televíziózás története.

mel már a fülszöveg miatt is nézeteltérésem támadt, ő ezt a megoldást javasolta: „Márai ugyan nem a népi demokrácia híve, de jó író”, én viszont ellenálltam, mivel a népi demokráciához való hűség nem értékmérő. Végül a kiadó akkori vezetője igazat adott nekem (akkor már más idők jártak), s így jelent meg a mű, amit még kettő követett. A Máraival foglalkozó tanulmányok, könyvek száma ma már felmérhetetlen, érzésem szerint *Szegedy-Maszák Mihály* kismonográfiája, *Fried István* tanulmányai és könyve a legértékesebb.

Márai műveiben általában érezni lehet azt a hűvös tartózkodást, amely egyéniségét áthatotta, és csak utolsó naplója válik a részvét és a szeretet megszenvedett vallomásává. Ugyanakkor büszkén nyugtázhatjuk, hogy a nyugati világ alkonyáról nemcsak Spengler értekezett és Thomas Mann írt regényeket, hanem egy magyar író, nevezetesen Márai is, aki makacsul, kitartóan védelmezte a polgári világ értékeit, ugyanakkor, amikor Illyés a parasztságról, Kassák a munkásságról vallott mély együttérzéssel. Különbözőképpen, de mindhárman a magyar társadalomról rajzoltak maradandó képet, amely legalább annyira hiteles, mint a történelmi elemzések.

Amikor egy róla szóló könyvem *Furkó Zoltán* közvetítésével elküldtem, hogy lapozza át és véleményezze, egyetlen javítás nélkül küldte vissza nekem dedikált könyve kíséretében. A beavatás egyik nagy pillanata volt ez. Mint ahogy az is, hogy egy Márai-konferencia szünetében feleségemmel sétáltunk a folyosón, és Nemes Nagy Ágnes „gyermekeimnek” nevezett minket, elismerése jeléül. Ilyen kitüntetésekkel érdemes irodalmi közegekben élni és munkálkodni.

Napjainkban Márai világszerte a legelismerettebb magyar író. Itthon is „üzlet”. Hogy ez használ-e neki, vagy sem, nem tudhatom. Én mindenesetre életem végéig hűséges híve maradok, mint az egyik legjelentősebb, kemény gerincű magyar íróhoz, akitől mindig van mit tanulnunk, s újabb meg újabb értékekkel ismertet meg mindnyájunkat.

MILAN RÚFUS

Az idő mérlegén

Varga Imre fordítása

Bevárni őket lesz elég erőd?

Figyelmed?

Hited?

Ők még tudatlanok,

mert lentről jönnek hozzád.

Vársz. Várakozol.

Vagy már mindörökre félned kell,

mert időnk tétováinak gyűlölete árthat,

s e keresztre Hamlet is fölfeszült.

Mi lesz súlyosabb?

Kié lesz a jövő?

A minél tártabb,

annál zártabb.

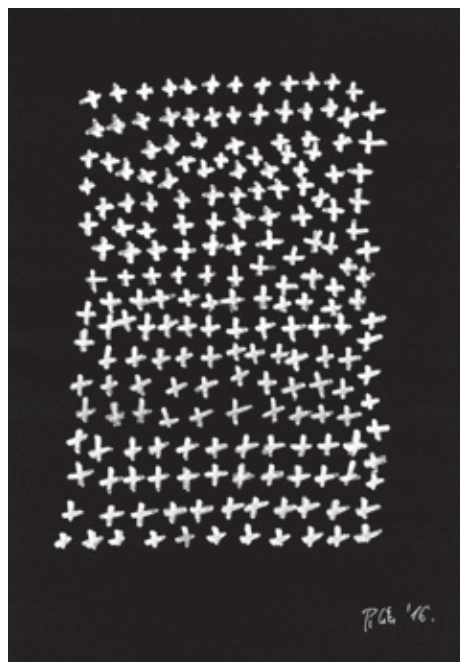
MISKE EMŐ: Töredék

Kilátó

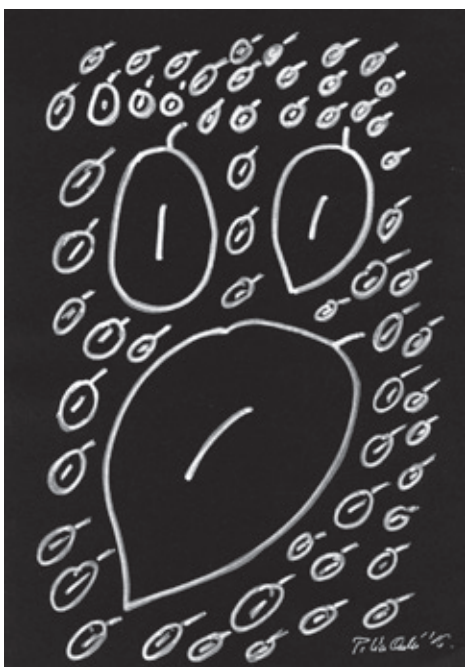
PETŐCZ ANDRÁS

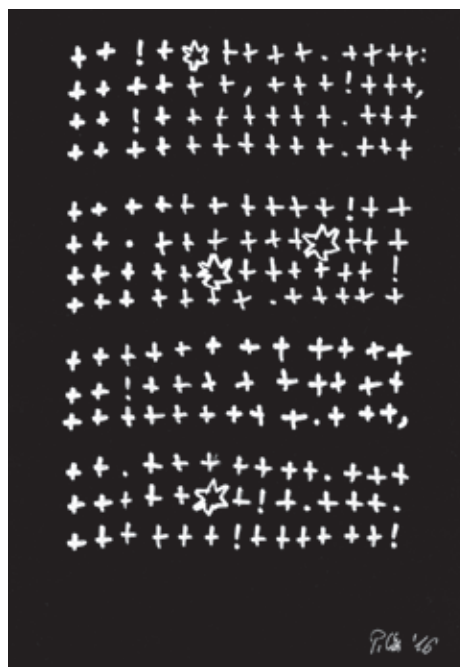
Szerelmes vers

Temető vers

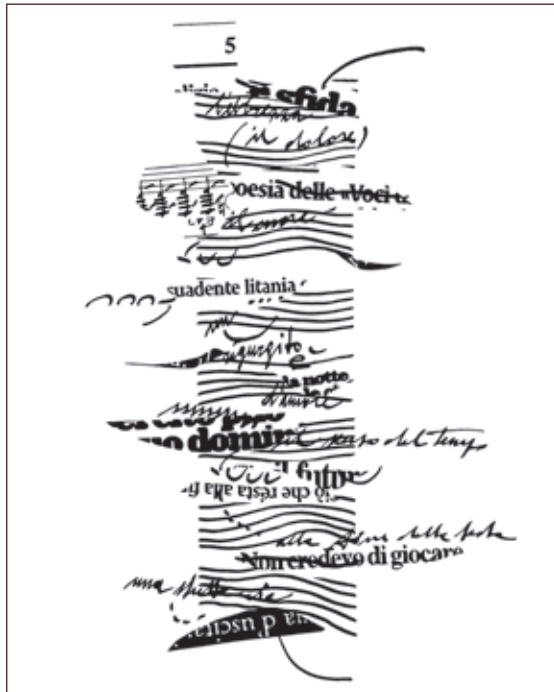
Pornográf költemény

Temető-szonett

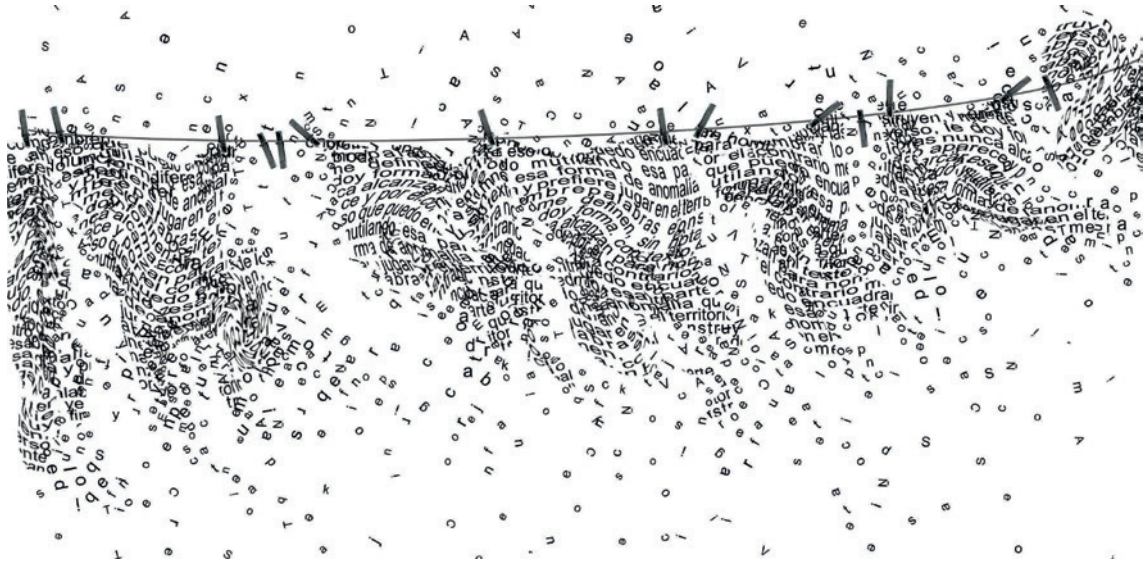

GIOVANNI FONTANA vizuális költeményei (Canto / Urlo)

Kilátó

■ ROSA GRAVINO vizuális költeménye

■ ADRIAN DORADO vizuális költeménye

Újnyugat-reprint 2010–2020

FÁTIMA QUEIROZ alkotása

■ WILLEM WILHELMUS műve

ŠTEFAN STRÁŽAY

Apró képek

Varga Imre fordításai

Találkozások, jelenetecskék,
pár esemény is. Öregszel.
Mélyebb, erősebb
az érzékelésed.
Csakugyan így van?
Szó se róla.
Valahogy
vázlatosak e képek.
Izzó, fekete
pasztellal
mehúzod körvonalaidat.

Az örömről

Egyre könnyedebb álmok,
minden más: fájdalmas emlék
holnapra
súlyosabb, súlyosabb, súlyosabb.

Ám a tárgyak, kapcsolatok közepette
az örömnél elemi, lényeges és
főképp testi,
de másféle

súlya is van.

Ami beszámítódik végül is.

FODOR ÁKOS

Pszicho-fizika

Lábam előtt ült
egy madár, majd fölröppent –
Nehezebb lettem.

AGÓCS SÁNDOR

Lepkék a könyvtárszobában

jönnek a szobafestők és percek alatt felvonulási terület lesz itt minden akár az az életem ami eddig is az volt FELVONULÁSI TERÜLET csupa-csupa nagybetűvel akár *mert mindig vonultunk valahová vagy csak mentünk sőt osontunk fal mellett szőnyeg alatt lapulva és még az alatt is de hol van ez már és reméljük soha-soha többet* de most ki kell pakolnom innen minden egyes könyvet hétfő reggel jönnek a festők egyenként fogom bele-belenézek leülök olvasok egy-egy résznél megragadok a kérdés MENT-E A KÖNYVEK ÁLTAL A VILÁG ELÉBB? meglepő ma is mennyire időszerű – de hát így ennek sose lesz vége és polconként fogom és ölben hordom volt idő mikor máglyára vittek ennél sokkal de sokkal többet és már nagyon is tudom igen KÖNNYELMŰ ÍGÉRET VOLT és csak úgy tódul a helyükre máris a fény s végre talán kitavaszdodik és majd jönnek a friss meszelésre a bogarak a hangyák a lepkék érdekes hogy csak a friss falon szeretnek pedig eddig is jöhettek volna de csak néhány vakmerő pók volt annyira bátor

és nézem az Enciklopédiát keresem mit is akarnak ilyenkor LEPKÉK A KÖNYVTÁRSZOBÁBAN főleg ha az már üres jöhettek volna korábban is most ugyan mit keresnek itt annak idején mi egy szó nélkül *mindig csak vonultunk valahová vagy csak mentünk sőt osontunk fal mellett szőnyeg alatt lapulva és még az alatt is de hol van ez már és reméljük soha-soha többet* talán ez az a többlet ami miatt most FELVONULÁSI TERÜLET lett megint ez a parányi szoba – bele-belenézek leülök olvasok egy-egy résznél megragadok de hát így ennek sose lesz vége és polconként fogom és ölben hordom volt idő mikor máglyára vittek ennél sokkal de sokkal többet és már nagyon is tudom igen KÖNNYELMŰ ÍGÉRET VOLT és csak úgy tódul a helyükre máris a fény s végre talán kitavaszdodik és váratlanul jönnek is a friss meszelésre a bogarak a hangyák a lepkék érdekes hogy csak a friss falon szeretnek pedig eddig is jöhettek volna de csak néhány vakmerő pók volt annyira bátor

TÖRZSASZTAL SZABÓ ZOLTÁN ATTILÁVAL
WEB TV & CULT

Nyugatplusz

SCHWALM ZOLTÁN

Fényárnyékban

(David Bowie/Pink Floyd parafrázis)

*Hello? Hello? Hello?
Is there anybody in there?*

ültél már a fényben
s a fény is ült az öledben
de most elkerül:

más alanyt keresve
más árnyékát lesve
más ösvényre hajol
más álmába karol
más szöveget bemérve
más ölébe hull
a szerencse

ültél már a fényben
a fény is ült az öledben
most mégis hiába várod:

valami visszatartja
valaki útját állja
valami elcibálja –
mint függőnyt a szél
mint ketrec a tigris
mint visszhang a hegyet
(mint Dylan a melódiát)
mint tükör az eget...

ültél már a fényben
s a fény is bókolt neked
most a sötét igényt tart rád:

bókol-szépeleg-játszik veled
(de elúzni hogyan lehet?)

ültél már a fényben
a fény is ült az öledben
emlékezz hát – idézd vissza:

csóvaszeme felfedez majd újra
retinája koponyádba hasít
más öléből huppan át hozzád
– akár egy kurva –
(de) más szöveget bemérve
a jószerecse ismét
az öledben lapít...
(meglásd)

Refr.
Nézz ki az ablakon:
Set the Controls for the Heart of the Sun
There's a starman waiting in the sky
waiting...
Can you hear me, major Tom?
(*Why can't you see?*)

Nézz ki az ablakon:
(végre)
emlékezz hát – idézd vissza
csóvaszeme felfedez majd újra
retinája koponyádba hasít
s a jószerecse ismét
az öledben lapít...

Hello? Hello? Hello?
Is there anybody in there?

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

A szöveget inspiráló dalok:
Pink Floyd: Arnold Layne (1967)
Pink Floyd: Set the Controls for the Heart of the Sun (1968)
David Bowie: Space Oddity (1969)
David Bowie: Starman (1972)
Bob Dylan: Things Have Changed (2000)

BABICS IMRE

Tér-Idő

LeTÉRdelnek és kiDŐlnek
 halálra hajsolt szarvasok.

– Nekünk pókhálóból szőj meg
 egy csendes rezervátumot,
 hol kilövési dátumok
 végítéletig sincsenek! –
 ez, mit szemükből olvasok.

Szarvasszemek, szarvasszemek.

Szívem állandóan remeg,

Ez az utolsó üzenet.

s nem teszem már fel a kérdést,

hogy miért t**ŰR**i el mindezt?

:Isten nem hoz helyre semmit,

„csak” eltöröl lenn-től fenn-ig,

s újrakezd, új elemekkel.

Akkor holdnak szemetek kell,

s az látható innen nézvést,

hogy sosem az igazin veszt.

Szarvasszemek, szarvasszemek.

És ketTÉRoppanok miDŐn
 megtörik a fény szemükben.

Szarvasszemek, szarvasszemek
 sugároznak mindenünnen.

Mindig feléjük visz cipőm
 (az ágyamban fekszem pedig),
 de részvétem nem kell nekik.

Ez az utolsó üzenet.

PETŐCZ ANDRÁS:

A megvénhedt isten

Romok között sétálgat az isten.
Törmelék és por és por és por.
Vészjóslóan csendes itt minden.

Szomorú arcát bámulom.
Ahogy a szemétkben kutakodik.
Homlokán fekete korom.

Hogy ne tudja önmagát halottnak,
annyira szeretném átölelni!
Lábaim könyvlepon tapodnak.

A háborúnak vége soha nincsen,
s az ucca mindig ugyanilyen halott.
Csak ő kínlódik: a megvénhedt isten.

SCHWALM ZOLTÁN

A vén cenzor

Számon kéri rajtad
a szellemiséget,
falhoz állítja szavaidat,
kifoszt az álmaidból.
Azt képzeled, megteheti.
Hadd higgye!
Az idő nem neki dolgozik.
Szelleme káros ugyan még,
de szavára már csak néhány parazita ad.

Lassan mozdul
a semmibe.
Lassan tempózik
az igazság óceánja felé.
De belefutad egykettőre a habokba.
A rossz szellemek mind így járnak,
mert nem tudnak úszni.
És hiába képzelnek mást –
a vízen járásban is gyengék.

CSONTOS MÁRTA

A hallgatás elégiája

Túl sok a gondolat, nem tudok
szelektálni, nem tudom kinek
fogjam a kezét. Az arcok csak távoli
rokonok, a csend árnyéka szembenéz
velem, lassan rám dől a hallgatás
súlya. Már nem vesznek körül égbe
sóhajtó madarak, kidőlt fák között
ballagok, s nem tudok kire támaszkodni,
nem érzem a szavak érintését, csak vagyok.
Még nincs rólam utolsó fotó az albumban,
de már zsugorodik a különbség lét és nemlét
között. Alig merek megmozdulni a széttört
perspektíva körvonalán. Túl sok a halott.
Kevés a hely Isten udvarán, s a temető-
kertekből megszöktek az angyalok.

HEGYI BOTOS ATTILA

Feltámadás

Tamariszkuszt nevel
 a kiszáradt csatornaparton.
 Hajnalpírba borul, csak le kell
 hunynia szemét.
 Himnuszt énekel hitveséhez,
 az ágyukon lobbanó naphoz.
 Pillanatra leszáll a menny
 a megöntözött földre:
 még sosem volt ennyire áttetszőn
 gránátpiros az aratás. Csillogó zöld
 a vetés.
 Semmi kis villanás, amikor betörnek
 az északi viharfelhők. Lányok és fiúk
 épp ünnepi csuprokat emelnek.
 Hogy újra napvilágra emelkedjenek
 egy kontinens édenkertjének
 tengerbölcső-virágai:
 még néhány ezer év.
 Megfesti az Istenek Lakomáját.
 Már nem sok emberöltő,
 hogy újra kiderüljön,
 ugyanaz a csillag az emelkedő hattyú
 és az ikreit szoptató farkas is.
 Harmadnapra feltámad.
 A neve: Hajnal.
 Ott rezeg, még nedvesen,
 ahogy egy kibomló pille
 szeretett olajfái alatt.
 Lesz este, lesz reggel:
 arcain még újabb hajnalpír.
 Egyszer majd Provenceban
 dalokat szemezget,
 máskor gyermekeivel játszik
 a szeptemberkéék ég
 napraforgótábláiban.

Újnyugat-reprint 2010–2020

TURCZI ISTVÁN

Április 11.

„ha megtudom, mire jutottam.”

József Attila

1. A Lyra tó fagyott vizén valami ködös,
talajmenti pátosz.
2. A fagy, ha fölenged és a bőrhöz dörzsölöd,
hozzád melegszik a tegnapi vers.
3. Itt a világ, itt a pereme; dideregve egyen-
súlyozol.
4. Nekifeszülsz, lábujjaidban a kétely bizsergései;
egyet előre, kettőt hátra, fejben így haladsz.
5. Közben van (nem utóbb), az út – ez baj;
függetlenséged ettől függ – megremegsz.
6. Titkolod, hogy tudsz mindent: az „öntudat
kopár öröme” vigyázza csak lassú lépteid.
7. Ne higj a kívülről jött belső hangnak.
8. Teremtsd meg,
vedd tudomásul,
tartsd tiszteletben.
9. Ha átérnél, („ne légy szeles”)
jöhet pár légzőgyak és rím-relax.
10. Élőben tanulod a halált,
ha jól megy – még maradsz,
ha nem – visszajátszanak.
11. A Lyra tó vizén lassan oszlik
a köd és a talajmenti pátosz.

Tavas van; április.

KABAI LÓRÁNT

vedlett kor

amikor a por kezdett végre elülni,
felbecsülhetővé vált a pusztítás mértéke.
„hagyj békén. nem érdekel a véleményed.
élj sötétségben” – a világ örökös hinta,
így kapom meg a választ: csak egy hímtag voltam.
eredménynek meglehetősen sovány,
inkább jöjjön a jótékony felejtés
– de képtelen vagyok felejteni, bocsánat érte,
csak kitergetek egy fénytelen és alacsony életet.
a kert fenekestül felfordult, a tető szétmarcangolva,
a kémény alapjaiban rogyant meg.
merő tökéletlenség az ember
külső és belső szerkezete,
de talán még a céltalanság sem céltalan.
a világ nem csak csésze és teáskanna.
és nem csak szex.
a rombolás lassan csak kiirtja a mondatokat,
melyekhez minduntalan visszatérünk;
nincsen mesélőkedv semmi bennem,
de tudom, hogy *lesz* itt egy kéz.

MISKE EMŐ:
Éjjel és nappal

BOLEMANT LÁSZLÓ

a megrajzolt
idő

a férfikor
mint egy zárt olló,
vár hogy kinyíljon,
s kinyílik.
vár hogy vágjon,
s vág.
és be sem zárul többé.

vágydarabok, fecnik,
egyenes szélúre igazított, szétszabdalt
és fűrészfogas hitek –
a sors játékos geometriája
szagatja elemeire a titkot,
elrendezi és újra egymáshoz illeszti.

végül nem mutatja meg egészen,
milyen.
csak a félelmeket,
mint különböző méretű dobókockákat
dobja a kőre.

a szerelemig mélyülő kút képét rajzolja meg,
rezduléseit gyújtópontba gyűjti, felgyűjti.
romos, rég kihalt városban hagy
lélekdarabot.

a zsivallyban lüktető időben
végül üres szívvel ültet le
a Szajna-parti lépcsőre,
a kihúlt kövek közé,
egy férfialakot.

Manézs

SIMON ZOLTÁN – ECCE PUPPA

Courtesy National Gallery of Art, Washington

RUBENS, VAN DYCK

ÉS A FLAMAND FESTÉSZET FÉNYKORA

2019.
10. 30.
–
2020.
02. 16.

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

Főtámogató:

Kiemelt támogató:

Együttműködő partnerek:

CSONTOS MÁRTA

Utazás a csereped körül

Nincs senkid kívülem, nincs
aki táppal öntözze cserepedet,
nincs aki ápolja a fénysegény
környezetben felnyurgult hajtásokat.

Nem tudsz bokrosodni a füstbefútt
ég alatt – félálomban énekelsz, hangod
cseppenként szívódik a menekülő
felhők torlaszába.

Csak annyi reményed maradt, hogy
nem lehet sárba taposni árnyékosodat.

A kétségbeesés szörnyetegét rács
mögé zártad, nem akarsz megriadni,
saját tragikomédiádat nézed
csereped mélyülő biztonságában,
s úgy lebegsz szűk edényed aurájában,
mint Karinthy egykor koponyája körül,
de vacogó madár-lelked nem tud
nyújtózkodni a kicsontozott ragyogásban.

Porleválás

Az utakat beszótte a por,
nem maradt más, csak a
levendula égre lobbanó
illata, s a kavargó homok-
fátyol a vizek fölött.

Ott kóborolok rövid láncon,
ott, ahol a nyirkos hajnali ligetek
lombjain imádkozó sáskák
olvadnak a zöldbe. - -

Nem tudom, honnan jövök,
s merre megyek, csak azt
tudom; egyszer majd felolvasásom
lesz a hegyek felett.

A felhőtlen kéken egy pillanatra
még felfénylik a naplemente.
Már nem látom jól, hogy a menny-
béli aranyhomok Isten ujjairól
hogyan, s merre pereg.

Porból lettem – mondja az Ige,
porrá válok, harsog a fülemben,
de még meg kell találnom a
helyet abban a konstellációban,
ahol a Nagy Egészbe belegyökerezek.

KONTRA FERENC

A napórákészítő hazatérése

Hazalátogattam a régi fenyvesek közé. Egy kis faluban születtem Bosznia, Szerbia és Montenegró hármass határánál. Már sok napórát készítettem Európa-szerte, de csak most fordult elő, hogy dolgom végezetlen tértem haza.

Ha nem velem történt volna meg, úgy gondolnék vissza rá, mint egy vígjátékra: azzal kezdődött, hogy egy kínosan körülményeskedő konzultáció kellős közepébe csöppentem, és több mint egyórás tanakodás után néhány különféle foglalkozású és társadalmi helyzetű, életerős férfi annyit tett, hogy nagy nehezen sikerült beszerezniük és a művelődési ház falához támasztaniuk két eltérő magasságú létrát, szakértő tekintetüket meg kellett örökítenem az utókor számára, ahogyan ezt töprengve méregették.

Rade mester nem mert fölmászni rájuk, meg tudom érteni. Ezt követően ugyanez a csapat az összehangoltság legkisebb jele nélkül elkezdett keresni egy emelőkosaras autót, meghozta három különböző faluban: Goraždéban, Kopačiban és Fočában; erre megint ráment két óra. Majd áttértek az állványkeresésre, de a faluban egyet sem találtak, mert mindre rátette a kezét Neđo, az erdőgazdaság igazgatója, aki a vállalata tulajdonában levő Orijent hotel homlokzatát tatarozta éppen. Neđótól egyébként sem kérhették kölcsön, mert a faluban uralkodó politikai hatalommal szemben álló párthoz tartozott. Már jócskán benne jártunk a délutánban, amikor Rade mester telefonja váratlanul megcsörrent. Már megörültem, azt hittem, valami szerencsés véletlen folytán megoldódik a probléma, és mégis sikerül megszerezni az állványt, mellettem ült, hallottam, mit mond a telefonáló, valahogy így hangzott:

„Rade, hallom, sikerült állványhoz jutnotok, nehogy visszaadd, nekem is szükségem van rá, hogy megjavítsam a házamon a csatornát.”

Amíg én pattanásig feszülő idegekkel vártam az állvány utáni hajtóvadászat végkifejletét, két alkalommal is arra járt egyik rokonom, Vuko, aki egykor szintén a falu elöljárói közé tartozott, és kapatosan tántorogva próbált rábeszélni:

„Ne foglalkozz már ezzel, hagyd őket, van fontosabb dolgunk is, térjünk be valahova egy kávéra.”

Mikor harmadszor is arra vitt az útja, így szólt az új faluelnökhöz:

„Az én időmben az ilyen megoldhatatlan dolgokat egy bőséges ebéd mellett könnyebben rendeztük. Neđót is meg kellene hívnotok!”

MISKE EMŐ: Kozmosz

Manézs

Az új előjáró is hallotta, értett a szóból, bólogatott, és az eddig erősen tanakodó férfiak, mind a kilencen, velük együtt én is, csakhamar a Romansa nevű vendéglőben találtuk magunkat egy ebéd kellős közepén, ami nem volt más, mint egy nyárson forgó bárány. Megadták a módját, jóízűen falatoztunk. A teraszos étteremből bágyadtan néztük a naplementét. Az állványnak azonban híre-hamva sem volt, de addigra sikerült megegyezniük abban, hogy a jövő héten megszerzik valahogy, és majd egyedül megépítik a napórát.

Mit tehettem volna, földadtam. Ezt követően elmentem Rade mesterhez, és részletesen elmagyaráztam és lerajzoltam neki, hogyan rakja fel a napórát a falra a távollétemben. Ott volt minden apró része, külön zacskóban, sorszámozva, a díszes fémkör, a tiplik, a csa-

varok, a ragasztó. Idézetet is választottam az óra alá John Miltontól:

„Az idő az ifjúság körmönfont tolvaja.”

Majd buszra ültem, és háromszázötven kilométer szerpentinekkel teli utam végén, amikor végre hazaértem, úgy éreztem, az idegösszeomlás határán a sürgősségit kell felkeresnem. Másnap egész nap rosszul voltam, megülte a gyomromat a birka.

Kíváncsi voltam, ahogy ígérték, felcsavarozzák-e a jövő héten a napórát. A harmadik napon rápillantottam a helyi napilap online oldalára, a szívritmuszavarom nyomban megszűnt, és gyönyörködtem a napórámban. Név szerint megköszönték nekem, a faluból elszármazott egyetemi tanárnak a szíves ajándékot. El sem hittem, hogy mindez csak egy kiadós ebéden múlt. Azóta figyelem az eltűnt időt, ahogy a mutató közeledik felém.

KÁLLOY MOLNÁR PÉTER

nem jön a modell

nem jön a modell.
a képkeret tárva,
üresen várja,
meztelen nőt ígértek,
aztán marad a lámpa,
a fotós, a gép
magányosan,
egy szobába zárva.
nem jön a modell.
a régi nőt a falon
újra nem cserélik,
a fotel sem kap
egy eszményi feneket
(bár őt sose kérdik)
nem jön a modell,
mind egymásra várnak,
aztán lassan a fénynek is
elmegey a kedve az egésztől:
ZÁRNAK

CSEPCSÁNYI ÉVA

Budai utcák

áttetsző tavaszi éjszaka,
macskakövek közül, orgona-
fürtökből bújt elő, néptelen
utcák: költőknek épp kedvükre
való. a vár sziluettje asszony,
krinolinos, békebeli szoknyája
fodrozódik alá, s ahogy úrinókhöz
illik, hallgatag.

hány csókot látott már, hány
vallomást? ilyenkor legyezője mögött
félrenéz, csak míderbe szorított melle
hullámozik a tavaszi ég alatt.

DRASKÓCZI ÁGNES

Ihlet

A vers – mostanában ritka vendég –
becsenget az ajtón, vár.
Hittem, otthona volt itt egykor.
Hébe-hóba még hazajár.
Olyankor leül a kanapén a könyvespolc elé,
átmelegszik a besütő napban.
Hol járt, nem tudom, nem mondja.
„Régen ismertem” – gondolom magamban,
„de most megvan a magam gondja...”
És ahogy ül, kicsit idegen.
„A túléléshez kemény rutin kell...”
Annyit dolgozom, közlekedem...”
„Kifogások!” – néz rám,
s hallgat, csak hallgat.
És már mozdul a kanapén.
Rohanok papírért, tollért.
Ha nem írom meg, keres máshol jobb alkalmat.

HEKL KRISZTINA

24

-es villamos hátuljában állsz és érzed
hogy fékezéskor lábadnak csapódik
egy aktatáska, párás üvegen keresztül
bámulod a szomszéd kocsiban utazó
férfit, összekötött karácsonyfát egyen-
súlyoz, előredől, fejét oldalra billenti,
döccen a villamos, megakadt felvétel,
esőcseppek csíkja szántja az üveget,
kesztyűd leejted, valaki rálép, te csak egy
pillanatra szeretnél megállni, de odakinn
a fák rohannak, aranyfényük a vizes
járdára ömlik, a szűk utca tágul,
emelkedik, süllyed az árokpárt, a töb-
bi utas lehunyja szemét, és te álmukban
folytatódsz, füsttömeget szelíd áramlat
sodorja, arcod dermedt ködrajz, látja, ki
rálehel, átszűrök a fotonok.

KAISER LÁSZLÓ

Engedjetelek elrejtőzni

Engedjetelek elrejtőzni,
hadd legyek így én magam,
hadd lehessen őszinte is,
lepleződjek: hazudtam,
hadd mutassam sebeimet,
egészségem hogy csattan,
lássátok, hogy beteg vagyok,
erőt, hitet így adtam,
hagyjátok, hogy imádkozzam,
hadd tagadjam azt, ki van,
hadd záruljak gesztusokba,
szabad legyek szavakban.

GÉCZY JÁNOS: Portré 1., 2017 (kollázs, tépett plakát)

PETŐCZ ANDRÁS

Érintés

Megsimítom, és
kinyílik kezem alatt:
lélegző virág.

Optimista haiku

Mintha valaki
jönne: ajtóm nyitva áll,
így várokozom.

Kapcsolat

Az érintése,
ahogy nyílik a virág:
pillanat. Örök.

Éjjel

Ajtó, ha nyitva,
besüt a Hold: ijesztő,
magányos lámpás.

BARABÁS SZILVIA

Éjszakai vendég

Oly csendes a bennem lakó Isten,
papucsban jár, van kedvenc pohara,
még sohasem találkoztam vele,
lefekvés után érkezik haza.

Hallom, mikor odébb tol egy széket,
vizet forral, majd a polcon kutat.
Ő is fülel, várja, hogy csengessek,
mégis félek, hogy majd ajtót mutat.

Talán csak pár közös program kéne,
elmélyülhetne ez a kapcsolat,
ha egy csésze, forró tea mellett
cserélnénk némán gondolatokat.

Hatalmas kezével betakarna,
fejem a vállán, ő puha párna.
Hajnalig ülnénk így, egymás mellett,
az elveszett és ki megtalálta.

FODOR ÁKOS

1945–2015

A tündér

sziklafalon át-
suhan és megbotlik egy
képzelt fűszálban

MOLNÁR JÓZSEF

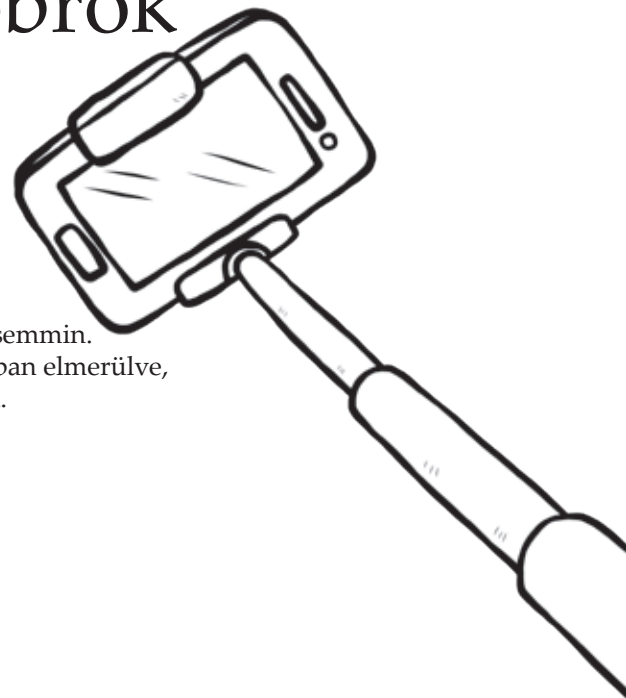
Befalazott istenszobrok

„Minden halált az ember sajátjaként él meg.”

Tested túfelhői között bámulod az eget.
(Állsz, és bámulod a felhőket).
Hiszed, szárnyalnak veled a gondolataid,
miközben ólomsúllyal nehezedik rád,
a „nincs hova menekülnöd az elmúlás elől.”
Becsukod a szemed, és a pillanat homályában fekszel a valami/semmin.
Néhány percig (meg)tart e lebegés, és a belső világod csodálatában elmerülve,
észre sem vennéd, ha meghalnál, (meghalsz te is), akár a percek.
Ekkor hátad mögött zakatoló tegnapok írnak füledbe
hülyén hitehagyott rablóéneket,
az álnok csattogás kibírhatatlan közönyében lapulsz,
miközben átmegy rajtad az élet vonatkereke,
(És még mindig csodálnád a befalazott ég tartógerendáit,
ha hinnéd, van tovább!)
Felállsz.
Bevered a fejed.
Nagy nyögések árán sikerül talpadra állnod.
(Bár szorít a cipő.)
Ekkor gyémántharangokat kongat a szél.
Talán temetnek.
Koporsókat látsz,
bennük befalazott istenszobrok,
akik nyújtózkodnak az élet után.

„Mi dolgozod még itt a földön?”

Rád rohadnak a csillagok.

Újnyugat-reprint 2010–2020

CSEHY ZOLTÁN

Drágakövek

Ez a város az égből lóg alá.
Tizenkét drágakő hull ki a zsebéből.
A jelentés, a szimbolika ugyanúgy.
Látod, ahogy a Föld felé tart benne az élet.
Ahogy a felszínre fekszik,
hogy közelebb legyen a maghoz,
melyből megnyugtató vége sarjad.
Neked sincs gyökered, csak lábad.
Nem tudod leereszteni, ha zuhansz.
Úgy megszoktuk ezt a zuhanást:
ma zafír hull tátott szánkba,
holnap smaragd nő a csukottba.

BÍRÓ JÓZSEF

Michelangelo Antonioni ... –, hogy

valamennyit muszáj még
alkalmas időpontként
kutyasétáltatásra

:

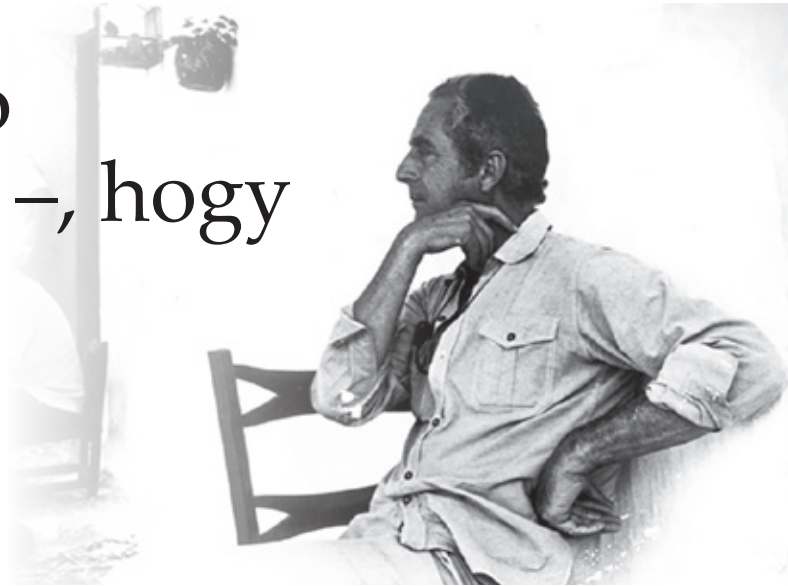
egyre távolabb kerül
miközben hóvihár
készülődik

:

buszpályaudvar
villamosmegálló

:

mindegy

VÖRÖS ISTVÁN

Minden, ami lehetetlen

Minden, ami lehetetlen,
lehetséges, hogyha kell.
Maradék remény van ebben,
amit táplál az ember,

mikor éppen rossz időben,
érkezik, vagy útra kel,
mikor baja jut ki bőven –
de nem merni mégse mer.

Mikor kényszerbátorságot
(milyen ósdi, milyen állott)
erőltet magára úgy,

hogy nem kíván bátor lenni
(kinek tessén, nincs már senki),
s elbutulni megtanul.

JUHÁSZ ZSUZSANNA

Egészlegesség

Távolodsz. Ahogy valaki más
részegek: egyre közelebb,
közelebb engedve a pillantást.

DEBRECZENY GYÖRGY úgy várlak

kollázs a *Nyugat Plusz* 2019.
1. számából

megevett kalappal várlak
az állomás étkezési oldalán
és majd csillagporcukrot rajzolunk
a szép képregényekbe
turult szarvast tulipánt
és nadrágtartó-pánt
ot(t)
omlettet eszünk a feldúlt Éden
legjobb éttermében
sárgán villog a tanácstalanság
a vas nem öli meg a rozsdát
szórén nem üli meg
a lelkem
lelkesedtem
a lelkem vagy egy angyal
lökött meg picit engem
csörgőmet ne szo(mo)rírtsd
nem adom
úgy várlak mint aki révbé ért
pedig ő maga a révés

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS Pilinszky

cigarettafüstben titokzatos mosoly
bizonytalan léptek halálbiztos szavak
csodálkozó szemek nyitva éjszaka is
örökké a minden és a semmi vívta
csatáját előtte úgy döntött rögzíti
minden pillanatát nagy árat fizetett

vallomásaiért a kegyetlen harcról
szűk labirintusnak érezte az utat
amin botladozott jeleket keresve
ahol más mint tágas légifolyosókon
repült önfeledten ő a szirmok röptét
és jelentőségét vizsgálta tétován

vallomásainkat nem sikkaszthatjuk el
ahol az emberi beszéd már becsődöl
ott járt biztos lábbal nem értette soha
hogyan történhet meg a szavakban csalás
mikor megfürödhet bátran a bűnös is
szókimondásának a forrásvizében

MOLNÁR JÓZSEF

A futballpálya árnyékából

– Lázár Bence emlékére –

Lilába öltözik a köd: elmentél.
És zöld-fehérbe bújik a köd:
itt hagytaál
nyarakat, teleket, hófehér
csendet.

Váratlan jött a halál, titokban,
a kert alatt lopódzva bután és
ostobán,
nem vártuk, a győzelmedben
hittünk.

A technika korában most is
látunk,
és hallgatjuk okos szavaid,
elköltözni
a futballpálya árnyékából
– soha!

És most mégis! Becsukjuk
szemeinket,
hogy a meg nem történtet
jobban lássuk,
futsz a pályán, nagy reménnyel,
gólokat rúgva

csillagfényben:

retteg a kapus, a védő, a halál.

LÁZÁR BENCE 1991–2018

*az ujpestfc.hu képeiből
készített fotómontázs*

FODOR ÁKOS

1945–2015

Valóság és Igazság

Nem érdekel, hogy
tényleg hideg van-e most
– csak az, hogy fázom.

FILIP TAMÁS

Aki lehettem volna

A torony árnyékában heverek lustán,
 mint aki egy el nem készült regényben lakik,
 és várja, hogy írója kitaláljon neki egy sorsot.

Az író elindul, hogy találkozzon a barátaival,
 ellenségeivel, aztán hazamegy, rágyújt, kávézik,
 írógépebe papírt fűz, és mint egy őrült, verni
 kezdi a billentyűket, aztán kitépi a papírt,
 összegyűri, és a szemétkosárba hajítja.

Magamat nem tudom elképzelni sehogyan sem,
 csak azt, hogy egyszer rám talál, aki lehettem volna.
 Annyi mindent szeretnék megbeszélni veled!

A torony árnyéka sohasem mozdul, a nap
 mindig ugyanott ragyog. Egyetlen madár
 énekel, egyetlen fa rázza ágait, egyetlen
 író veri az írógépet. Megnyugtat ez a
 szüntelen kopogás, de a legnagyobb békesség
 az lesz, mikor a harangszó eljön értem.

Aganccsal vésett történelem

Egy árverésen feltűnik az
 altamirai szarvas önarcképe.
 Egy ősembernek szerencséje van:
 kikiáltási áron az övé lesz.

Senki nem tudja, mivel fizet,
 de a művet odaadják neki,
 s ő viszi magával a múltba,
 visszaragasztja a barlang falára.

És táncol, énekel előtte boldogan,
 várja, hogy jöjjenek a többiek.
 De csak a múzeum őrei jönnek.
 Kitéssékelik, mert nem váltott jegyet.

TÉPŐ DONÁT

Generációk avagy a Metallica-jelenség

Azon kapom magam, hogy egy ideje már csak a tömeget nézem, a testem meg magától, ösztönösen mozog a zenére. Fél szememmel azért a kilencéves fiamat is figyelem, aki a maga módján, kissé esetlenül, de annál nagyobb lelkesedéssel, és végül is eredeti stílusban ugrál előttem, kapálódzik, grimaszokat vág, és az ő *You-Tube-on* érlelt halandzsa – angoljával még a szöveget is nyomja. A kilencéves Metallica-rajongók masszív táborát erősíti.

Nem tudnom, hányan vagyunk itt, de több tízezer a tömeg. Mi persze biztos távolságban a küzdőtértől, de azért a lelátónak egy olyan részén, ahonnan az öt részre osztott hatalmas kivetítők is nagyon jó képet adnak. A tűz- és képteknika elképesztően profi, a LED-szűrőkön át Hetfield épp lángol, majd katonák árnyképei masíroznak be. *Unforgiven*. Hiába, nem minden héten tartanak metál ünnepet a Bukaresti Nemzeti Stadionban, így a fiam már idejekorán átélheti azt, amire egy átlagos zenerajongó akár éveket is várhat. És nem ő az egyedüli fiatal. Tizenévesek, huszonévesek, meg mi, akik a '90-es években még minőségi alapokat kaptunk. Álságosnak hangzik ez, hiszen tinédzserként még azt gondoltam, hogy majd ha ennyi időm lesz, mint most, majd nem fogom lenézni a gyerekeim zenei ízlését. Nem fogok hivatkozni a jó öreg '90-es évekre, mint ahogy apám a saját lázadásában megélt '70-es évekre.

És mégis. Azt hiszem tényleg a '90-es évek volt az igazi, és az ezredforduló után egyre kevesebb minőségi zene született. Ami apám generációjának a rock volt, az nekem a rap meg a hardcore. A társadalomkritika, a csípős szövegek, a vehemencia, az odamondogatás. Ez rövid idő alatt átfordulást biztosított a közelben növekvő, gitár alapú műfajoknak is, faltam a NY Hardcore-t és a

trash-t, meg Ice-T-t akinek Body Count nevű gettózenekara a jenkiket megszegényítő módon alázott. De akkoriban minden más műfajban is egyfajta beérés következett, és ez az aranykorként is emlegetett időszak termelte ki az olyan, ma már legendának számító mogulokat, mint a Metallica. A tagok már bőven ötven felett, de még bírják. *Ride the lightning*. De a zene ma már nem a lázadás elsődleges platformja, hiszen bárki három kattintásnyira van bármely előadótól az interneten, és töméntelen, feldolgozhatatlan mennyiségű alkotás ömlik ránk napi szinten. A technika fejlődése azonban magával hozta a minőség silányulását, mély, sablonokkal telehányt szakadékokat ásott az igazi értékek közé.

A Metallicának anno még demo-kazikat kellett osztogatnia, saját kezűleg készített plakátokat ragasztgatnia, a garázs mélyéről indulva eljutni odáig, hogy generációkon átívelve hasson rám, és később a kilencéves fiamra is. Én még lengyel/kínai piacokra jártam illegálisan másolt külföldi album-utánzatokért, és egy-egy kazit százszor meghallgattam, mígnem már teljesen átítatódott bennem az egész. Tudom ma is viszszamenőleg a számok sorrendjét, vagy a lemezek kiadásának évét. Mert nekünk, akik az analóg világ naplementéjében és a digitális éra hajnalán születtünk, még volt időnk megemészteni azt, amit kaptunk, míg ma már csak „jobbra vagy balra kell húznunk” magunkban a zenét, attól függően, hogy tetszik vagy nem, mivel naponta több száz új szerzemény kerül fel a netre. Rá vagyunk kényszerítve a szelekcióra, a töméntelen információt nem vagyunk képesek túl mélyen feldolgozni, vagy pedig ráállunk egy-egy műfajra, de akkor a többről fogalmunk sem lesz.

Bizony az ezredforduló után megváltozott feltételek lassacskán átalakították a zeneipart, és nehéz helyzetet teremtettek még a legnagyobb ala-

kulatoknak is. *Master of Puppets*. A Metallica sem úszta meg botrányok nélkül, de az is előfordult, hogy aktuális lemezük megjelenése előtt egy nappal felrakták az egész anyagot a netre. Mindig is próbáltak igazodni a kor elvárásaihoz, de az egyre jobban elektronikafüggő nu metal zenék között nehezen találták a helyüket. A Korn, a Limp Bizkit, vagy a Slipknot (mindezek bevallottan a Metallica hatását is elismerő formációk) sikerei és a zenekar belső válságai sok kellemetlen percet okoztak a rajongóknak azzal, hogy munkájuk összeszedetlenné, kaotikussá vált. A sikerkorszakukat lezáró *St. Anger* lemez gyenge fogadtatása idejében már más, hozzájuk hasonló őskövével keresgéltek önmagukat.

A 2000-es évek végére a rockzene sokat veszített lendületéből, tértnyerése visszaszorult, az internet ezt a műfajt is elkezdte elterjedni. Azt gondolhatnánk, csak a forma változik, de sajnos a mai, meghatározó iparágga fajult zeneüzlet már jórészt kiüresedett. Mondhatnánk azt is, hogy amit a '90-es évek is a '70-es évekből nyúlt, ezt teszi a mostani zene is a '90-essel, amikor a feldolgozások feldolgozásainak a feldolgozását hallod. Csakhogy mára a műfajok végzetesen elvegyültek egymással, miután a legtöbb jelentős irányzat megrekedt, és már nem tudott hová fejlődni. A minden évben tucatszám megrendezett tehetségkutatók által duzzasztott pop-rock biznisz uralkodik mindenek felett, amelybe egyre inkább csak azok az elektronikus irányzatok rétegei kapnak beleszólást, így használván ki a technikai fejlődés eredeti alapeszméjét, a klasszikus zenék korszakát meghazudtoló, végtelen alkotási lehetőségekkel bíró érvényesülést. Ebben a közegben kell helytállnia a kilenc Grammy-díjjal, meg mindenféle tróféákkal büszkélkedhető alakulatnak, és hasonló státuszban lévő társaiknak, mint például a Pantera, a Slayer, vagy a Sepultura – olyanok, akik még nem hajlandóak lemondani a közönségükről. *Sad but true*.

Az együttes amúgy a hetedik legsikeresebb zenei vállalkozás az amerikai történelemben.

Ennek oka talán abban is keresendő, hogy az előbb felsoroltakkal ellentétben sokkal tágabb réteget képes megszólítani – ezt már csak az előttem csápoló tömeg változatossága is bizonyítja – valamint műfaji besorolását tovább szűkítve is oda lyukadunk ki, hogy a banda egyedülálló. És most, nagyjából tizenöt évnyi vergődés után a legutóbbi, 2016-os (platina)lemezükkel (*Hardwired... to Self-Destruct*, kiadó: „Blackened”) újra bebizonyították, hogy nem véletlenül ülnek a rock istenei között egy lelátón, mert azt az egykori koszos, nyers erőt, sallangmentes attitűdöt még mindig képesek kipréselni magukból.

Idő kellett hozzá, de a zeneipar dinoszauruszainak már az is megadatik, hogy csupán öt-hat évente jelentetnek meg anyagot, húzzák az időt válogatáslemezekkel, feldolgozásokkal, koncert DVD-kkel, ráérősen dolgoznak, mert már mindent kiadtak magukból, és hogyan is lehetne időről időre megújulni úgy, hogy közben nem veszítjük el eredeti hangzásunkat. A fúziós zenék királya, a Prodigy, tíz évet is várt egy új lemezzel, és ahogy másoknak, úgy nekik sem sikerült újrareformálniuk műfajukat, ahogyan az már Lars Ulrich csapatának sem fog menni. Mégis eljött az idő, hogy az ikonikussá avanszált, de már sokak

által temetett négyesfogat újra felfedezte önmagát. Nem tehetett mást, mi pedig több generációnyian örülünk, hogy így döntöttek. A Hardwired-lemezen gyakorlatilag karrierjük felívelő korszakának albumaiból visszaköszönő variációkat kapunk, ezáltal azt érezzük, hogy ez nemcsak keszkesza ötletekből összemozzaikozott hanganyag, amit már muszáj volt kiadni, mert sürgött az idő, de nem is egy afféle útkereső próbálkozás, mint a Load/Reload, és végre nem a végtelenített matematikai megfejtések uralják a dalszerkezeteket, mint a felejthető Death Magnetic lemezen. Hogy ismét van benne érzés, egyedi íz, s bár nem minden pillanatban, de összességében elhiszed, hogy ez az a régi Hetfield, akinek rekedten is tiszta énekhangja megbabonáz, és emellett Kirk Hammett gitárszólói sincsenek túltolva, hanem minden pontosan annyira régi és új egyszerre, mint amennyire kell.

Nekem ez nosztalgia, s ha a fiamnak nem is éppen lázadás, de valamiféle menő, cool dolog, amiről az osztálytársaknak fogalmuk sincs, csak a nyolcadikosok hallgatnak ilyesmit, meg az

unokatesó Erdélyből, aki „*Apa, képzeld, Ádám már többször is volt a Szigeten!*” – huszoneves, és zenekara van. Nekik már nem kellett garázs, a világháló révén Kassától Kairóig bárki megnézheti, mit művelnek, nyáron videoklipet is forgattak. Persze Metallica-feldolgozásokkal kezdték.

Ott nyomják valahol lent az arénában. A vége felé vagyunk, már több mint egy órája nyomják. Beszélnek a közönséghez, nagyon barátságosak, és ha lehet ilyet mondani egy metál koncerten, még kedvesek is. A szokásos Morricone-filmbe-tétellel kezdtek, és nyilvánvaló, hogy a vége az Enter Sandman lesz. A fények egyre erősebbek, visznek a végső beteljesülés felé, a gyerek léggitározik, a basszer, Robert Trujillo a feje felé emeli hangszerét, az előttem tátongó hatalmas U alakban apró, izgó-mozgó, a mobiltelefonjuk fényében ázó rajongófej-pöttyök lüktetnek. Amikor a csoda véget ér, a közönség még nem akarja, a kivetítők izzanak, eszeveszett a hangzavar, a fiam ádáz tekintettel néz fel rám, a padsorok remegnek, tudjuk, hogy valami felejthetetlen részesei vagyunk. *Nothing else matters.*

VÁLTSON DIGITÁLISRA!

Olvassa a Nyugat Plusz magazin digitális változatát!

your digital media
Dimag
dimag.hu

interaktív
tartalmak

folyamatosan
bővülő kínálat

IPad, PC, OSX
Android, Win8

FIVE INTERNATIONAL KFT. // UGYFELSZOLGALAT@DIMAG.HU

NOVÁK VALENTIN

Maj Om Ce mestert szerették, mert rövid.

Szerette ezért a szabó, mert kevesebb anyagból ugyanannyi pénzért varrhatott neki göncöt. (Igaz, erre életében csak kétszer kérte meg Maj Om Ce mester.) Szerette a borbély, mert csak fél centit engedett nyírni gyér szakállából, de egy teljes hajvágás-borotválás árértéte...

Szerették az emlékét gondolatban megtartók, mert kevés memória is elegendő volt ahhoz, hogy cselekedeteit akár egy emberöltőig raktározzák. De szintúgy szerették az életét feldolgozók, lévén keveset szólt, s az is megkopott a szájhagyományban, így kevés írótus fogyott, s kevésbé kopott a penna. Szerették eredendő és szerzett rövidsége miatt a későbbi kiadók, mert az életéről megjelentetett könyv rövid volt, de legalább annyit el lehetett kérni érte, mint a Tao Te Kingért vagy a Bölcs Vezér beszédeinek vöröskötésű, aranybetűs díszpéldányaiért, és sze-

rették a folyóirat-szerkesztők is, mert a róla fennmaradt rövid mesékkel ki lehetett tölteni a megmaradó fél- és negyedoldalakat. És szerették a kelet-nyugati irodalomtörténészek, mert könnyebb volt megjegyezni egy-egy történetét (vagy, hogy ne mondjuk sokat, az összest!), mint a Háború és békét vagy a Pelevin-életművet. Végezetül, de nem utolsósorban, szerették, és kihúzásában reménykedtek a „magyari” érettségizők... Mint a statisztikákból és felmérésekből kiderült, jobban szerették Maj Om Ce mestert, mint a mai, magyar P-modernt... Eből legalább érteni véltek valamicskét.

Éppen ezért Maj Om Ce mester meséi csak szájhagyomány útján terjedhettek és koptak tovább, végül bezúzottak a másmilyenség sikeressége okán azok az orrok, melyek alól efféle majom szövegek jöttek elő... Történt mindez az első, magyar honi, irodalmi forradalomban Krisztus után valamikorban.

Miske Emő: Maj Om Ce ketrac léte

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

(A kívánt rész aláhúzendó!)

Elnézem azt a csajt. Olyan mai. Szépségszalomba jár, a hajzata kisimítva, bedolgozva. Mégsem vonzó. Hiányzik belőle a nőiesség, a játékoság, a „dögség”, a titok.

Azt vettem észre, hogy egyre kevesebb nőnek van már titka. Nem az elfüggönyözött szégyenekre gondolok. Nem valami bántó hiányosságra. Nem is arra, hogy a szupertestű superkémeké a jelen. Vallom, hogy bármilyen bomba is az Angelina Jolie, százszor jobb nő nála: *Ingrid Bergman, Audrey Hepburn, Clémence Poésy, Faye Dunaway*. Mert mindegyiküknek volt/van titka, tartalma, értéke, belső „fénye” – véletlenül sem használom a divatos kisugárzás szót, attól ugyanis leokádnám a papirost.

Az igazi nő egyszerre ígér halálos tavaszt és boldog öregkort. Az igazi nő társ. Az igazi nő -tól-ig határok közt emancipált.

Egy húsvér-nő tetszeni akar. Tetszeni, de nem tucatárúnak feltűnni. Tud nemet is mondani. Meg őrlítő, felkavaró igeneket. Az igazi nő nem férfias. Nem látványosan törtet a célja felé, hanem szinte láthatatlanul, fátyol alá bújva éri el azt, amit el akar érni. A húsvér-nők legfőbb célja az anyaság. A családi biztonság-bizonyosság. Az igazi nők mindegyike tehetséges színésznő.

Elnézem azt a csajt. A karosszériája fényezett, de nem eléggé megkímélt. Hajtós, de kerül a munkát. Mindene megvan – látszólag... Van mobilja. Androidos. Ő maga is egy android. Ül az irodájában, a butikban, a pultnál, a tárgyalóban és kalkulál, egyre csak kalkulál. Számon tartja a lehetőségeit. Öntudatos. Máskülönbön önimádó.

Méltó társa a férfiklónoknak. Tele velük a város. Szépségszalombokba járnak, hajzatuk kisimított, bedolgozott. Tetkójukon keleti üzenetek, hieroglifák, „egyedi tartalmak”. Erejük mérsékelt. Ugy festenek, mint a leselejtezett erőgépek a roncsstelepen. Kokszolnak. Óvatosan bokszolnak.

Úgy telnek el legszebb éveik, hogy semmilyen emberi érzéssel nem „találkoznak”. Nem élnek. Nem halnak. Nem is hallanak. Nem tanulnak meg nyerni / veszteni, gratulálni a győztesnek / lovagiasan felsegíteni a vesztest. „Egyedi tartalommal” felruházott-feltöltött-felpumpált tömeghősök. Androidok.

Köztük élünk. S ha kimondjuk, amit róluk gondolunk, akkor ránk sütik, hogy „súlyosan egyoldalúak” vagyunk, hogy általánosítunk, hogy megsértjük a másik ember érzéseit, jogát, tudom is én mijét. De ki mond ítéletet felettem? – ez itt a kérdés. Hogy néz ki napjainkban egy bölcs? Mekkora a szakálla? Mennyi a tetkója? Mekkora a ..., verdája? Mennyi a havi bére? Van-e diplomája? S ha van, vásárolta azt, vagy megdolgozott érte? (Kívánt rész aláhúzendó.)

Eltértem a tárgytól, boc. Csak tűnődtem, hangosan gondolkodtam. (Mindig így járok, ha egy kupica jégert hajtok fel a démonserhez és papír van előttem.) Itt ülök egy békebeli sörözőben, a Moszkva téren. Közel a Széll Kálmán térhez. És nézem a csajt, ennyi. Rálátni a kerthelyiségből. Beül egy lefékező kocsiba. A sofőr a régi osztálytársam, Alex.

Két évig ült. A hűvösön megfelelő kapcsolati tőkére tett szert. Amikor kijött, céget alapított. Meg vett még kettőt, veszteségeset. Ingatlanos lett. Médiazott is. Fülesei lettek. Meg haverjai. És ahogy elnézem, már csaja is van. Emlékszem, hogy a gimnáziumban még a takarítónőnek se kellett, akit végső elkeseredésében környékezett meg a sulis alagsorában. Sokat röhögünk rajta. De elfogadtuk. A csapat része volt, minden bénaságával egyetemben. Más idők voltak. Leszálltak már az androidok, de még nem szálltak el.

Azt vettem észre, hogy egyre kevesebb nőnek van titka. Egyáltalán nincsenek titkok. Kevés a játék, temérdek a játékszer. Pótlékvilág. Pótlékviták. Adalékanyagok. Korrupció. Alexek. Alexnek. (A kívánt rész aláhúzendó.)

Legendák színháza

Az Újnyugat Irodalmi Kör irodalmi szalonja

Művészeti vezető: Szabó Zoltán Attila

a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum
(Szindbád-szalon, Óbuda, Korona tér 1.)

2020. február 5. 18.00

Modern ivónóta

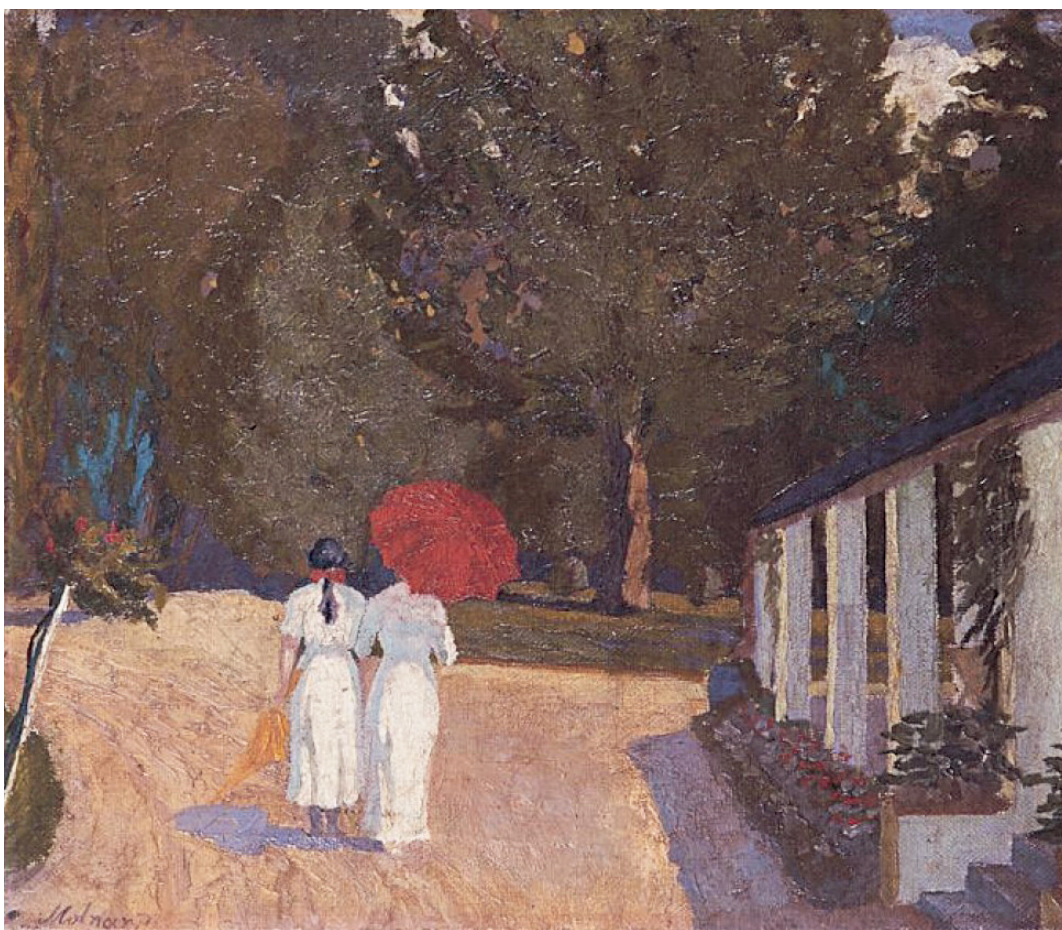
a Talány Akusztik koncertszínháza

Korponay Zsófi, Kristó Zsófia, Zöld Csaba,
Németh-Szabó Tamás,
Gáspár Gyula, Schwalm Zoltán

INFÓ: mkvm@iif.hu

Nyugatplusz

„A jó mondat eleven, mint maga a teremtés”

Déry Tibor

A MOLNÁR-C. PÁL MŰTEREM – MÚZEUM AJÁNDÉKA A NYUGAT PLUSZ OLVASÓINAK!

A mű címe:

MOLNÁR-C. PÁL: A parkban

Molnár-C. Pál (1894–1981) festőművész a Gellérthegy oldalában, egy Ménési úti villában élt és alkotott 50 éven át. Halála után, 1984-ben kisebbik lánya, dr. Csillag Pálné Éva, családi gondozású magánmúzeumot hozott létre, ahol a művek a születésük helyén láthatók.

A múzeum címe: 1118 Budapest, Ménési út 65.

E-mail: info@mcpmuzeum.hu